

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Bakalářská práce

CHRISTOLOGICKÉ TITULY KNĚZE, PROROKA A KRÁLE
V ENCYKLIKÁCH JANA PAVLA II.
V LETECH 1979 AŽ 1990
PROJEVUJÍCÍ SE V KŘESTNÍM POVOLÁNÍ

Autor práce: Juraj Šustek

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Řeháková, Ph.D.

Studijní program: Teologie (prezenční)

2024

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne: 27. března 2024

Juraj Šustek

.....

Poděkování:

Děkuji vedoucí této bakalářské práce, Mgr. Veronice Řehákové, Ph.D., za její povzbuzování, cenné rady při rozhodování, kterým směrem se vydat, a nemalou dávku trpělivosti během celého procesu zpracování práce.

OBSAH

Úvod	5
1 Uvedení do trojího Kristova poslání a jeho projevy v křestním povolání	7
1.1 Vývoj christologických titulů krále, proroka a kněze.....	7
1.2 Křestní povolání jako participace na třech Kristových úřadech	9
1.3 Encykliky Jana Pavla II. z let 1979 až 1990	11
2 Prorocká služba	13
2.1 Spoluúčast na prorockém poslání (<i>Redemptor hominis</i>).....	13
2.2 Prorok ve službě Božího milosrdenství (<i>Dives in misericordia</i>)	15
2.3 Zrání a naplnění prorocké služby (<i>Dominum et vivificantem</i>)	18
2.4 Učednice svého Syna (<i>Redemptoris Mater</i>)	19
2.5 Univerzální prorocké poslání (<i>Redemptoris missio</i>).....	20
3 Královská služba	23
3.1 Osvobození k službě v důstojnosti (<i>Redemptor hominis</i>).....	23
3.2 Smysl lidské námahy v jednotě s Bohem (<i>Laborem exercens</i>)	26
3.3 Královna v postoji služebnice (<i>Redemptoris Mater</i>).....	28
3.4 Zpřítomnění Božího království (<i>Sollicitudo rei socialis</i>)	29
3.5 Kralovat s Králem (<i>Redemptoris missio</i>).....	30
4 Kněžská služba	33
4.1 Povzbuzení k oběti ve službě (<i>Redemptoris missio</i>)	33
4.2 Kněžství v Kristu (více encyklik).....	34
Závěr	36
Seznam použitých zdrojů	37
Církevní dokumenty.....	37
Ostatní literatura	37

ÚVOD

Během svého studia na Teologické fakultě Jihočeské univerzity jsem si uvědomil časté odkazování vyučujících na Druhý vatikánský koncil, který byl posledním v řadě koncilů. Jako studenta teologie a kandidáta na služebné kněžství mě pochopitelně zajímá aktuální učení církve a je i součástí mé formace, jak teologické, tak duchovní. Častokrát jsem se setkal na půdě fakulty se snahou uvést tento koncil do praxe v teologickém bádání i v životě církve. Aplikování koncilu je odpovědí církve na aktuální situaci člověka ve světě. Realita místních církvi v Českbudějovické diecézi, kde v posledních letech proběhlo slučování farností, je obrazem situace člověka v místních podmínkách. Odráží to i skutečnost nedostatku těch, kdo mají služebné kněžství. Církev však nejsou jenom tito služebníci, ale celý Boží lid. Toto vědomí je potřebné, aby vyvstávajícím problémům mohla církev čelit v jednotě a vzájemném posilování. Bohatství koncilu se mi jeví jako účinný prostředek k řešení aktuálních nesnází v dnešní době. Hledal jsem tedy téma práce, které by tomu odpovídalo.

Papež Jan Pavel II., jehož pontifikát byl v pokoncilní době, se ve svých apoštolských cestách, projevech a svědectvím víry snažil o uvedení zmíněného koncilu do praxe. Sám se Druhého vatikánského koncilu účastnil, ještě jako biskup Wojtyła, a podílel se tak na vzniku koncilních dokumentů. Proto i následně ve své papežské službě poznal velmi dobře „ducha“ koncilu a mohl tak autenticky aplikovat záměry koncilních otců v praxi. Častokrát a různými způsoby se zmiňoval, že i když mezi ukončením koncilu a jeho pontifikátem uběhlo více let, závěry koncilu nebyly ještě plně v praxi aplikovány.

Kladu si otázku, jak aplikovat koncil tak, aby se dotýkal celé církve, a zároveň každého jednotlivě. Chci se na odpověď podívat očima Jana Pavla II., protože je svědek Druhého vatikánského koncilu. Jeho encykliky, které se nabízejí jako cenný zdroj jeho myšlení a ve kterých by měl být obsažen i nový důraz koncilu na účast církve na královské, prorocké a kněžské službě se základem ve křtu. Právě v křestním poslání má pokřtěný účast na Kristově poslání, které lze konkrétně vyjádřit zmíněnými třemi službami. S ohledem na rozsah práce, kterou píšu, jsem však nemohl pojednat o všech čtrnácti encyklikách, které papež napsal během svého pontifikátu. Proto jsem vybral jenom prvních osm, které napsal v letech 1979 až 1990.

V encyklikách budu hledat místa, kde se Jan Pavel II. zmiňuje o těchto třech Kristových titulech a s tím spojeným posláním křesťana. Zaměřím se na jejich souvislost s Druhým vatikánským koncilem a na to, co znamenají pro křesťanský život. Také na to jaké nároky na křesťana encykliky kladou a důsledky, které s sebou přinášejí. V první kapitole práce zachycuji názor na tituly Krále, Proroka a Kněze z pohledu současné teologie, abych se pak zaměřil na problematiku pojmů. Následně popíšu pohled katolické církve na danou problematiku a její učení. Pak popíšu, které z vybraných encyklik jsou relevantní pro dané téma. Každému christologickému titulu věnuji samostatnou kapitolu, ve které popíšu danou problematiku, jak je zachycena v jednotlivých encyklikách (řazených chronologicky). Encykliky se věnují různým tématům a liší se i rozsahem. Proto bude jejich společným elementem vždy jeden christologický titul, který bude zachycen z různých úhlů pohledu, podle obsahu encykliky. Krátký úvod před jednotlivými kapitolami by měl sloužit k zorientování se a uvedení do kapitoly.

Úvod

Jakými metodami jsem pracoval? Byly to analýza a interpretace textů zmíněných osm encyklik Jana Pavla II., které napsal v letech 1979 až 1990. Při popisu daných titulů se budu opírat o dokumenty Druhého vatikánského koncilu. Učení církve budu čerpat z Katechismu katolické církve. K lepšímu pochopení a vysvětlení dané věci použiju i postsynodální apoštolskou exhortaci Jana Pavla II. *Christifideles laici* vydanou v roce 1988. Současný teologický pohled na christologické tituly budu čerpat od teologů C. V. Pospíšila z jeho publikace *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel* a Veroniky Řehákové z jejího článku v *Studia Theologica*, kvůli jejich orientaci v dané problematice a pečlivému vyjadřování, které jde k jádru věci.

1 UVEDENÍ DO TROJÍHO KRISTOVA POSLÁNÍ A JEHO PROJEVY V KŘESTNÍM POVOLÁNÍ

V této první kapitole budu psát o christologických titulech krále, proroka a kněze. Tyto tituly mají starozákonní tradici spojenou s očekáváním Mesiáše v době Ježíše z Nazareta. Tehdy jim dal Ježíš po pozemském životě, smrti, zmrtvýchvstání a nanebevstoupení konečný a plný smysl. Jejich aktualizaci do dnešní doby provedl Druhý vatikánský koncil s důrazem na křest, kterým jsou všichni, ve spojení s Kristem, pomazáni na krále, proroka a kněze. Jan Pavel II. toto povolání aplikuje ve svých encyklikách na konkrétní život a jednání církve a každého křesťana. Pro lepší pochopení titulů a jejich propojení s dalšími je možné nahlédnout do článku teoložky V. Řehákové, kde jsem se pro lepší zorientování podíval.¹

1.1 Vývoj christologických titulů krále, proroka a kněze

Královský titul je spojený s davidovsko-královským mesianismem. Ten má dlouhou historii vznikající v desátém století před Kristem, Nátanovým proroctvím o Davidovu potomku, kterému Bůh projeví přízeň a ochranu. Toto očekávání se postupem času měnilo. V jahvistické interpretaci dějin, přičemž byla redakce provedená v Šalamounově době, vrcholila příchodem davidovské dynastie. V osmém století před Kristem pak vrcholí mesianismus davidovské dynastie královskými žalmy a Izaiášovým cyklem o Emanuelovi.

Po zkušenosti s davidovskou dynastií se prorok Jeremiáš navrácí k terminologii užívané před ní. Při ohlašování nového začátku a nové smlouvy Boha se svým lidem, spojuje své naděje s příchodem Davidova potomka. Následně, prorok Ezechiel podává obraz ideálního davidovského krále. Děje se tak v době exilu. Nakonec zklamání z nenaplnění příslibu v historických postavách králů vedlo lid k idealizaci obrazu Mesiáše jako pokorného a vítězného krále míru.²

Titul Mesiáš, Pomazaný se v Novém zákone vyskytuje nejvíce, až 535 krát. Tento titul byl těsně spjatý s davidovsko-královským mesianismem, se kterým se propojují i tituly jako syn Davidův, král, nebo syn Boží. Ježíš z Nazareta nikdy o sobě sám neprohlásil, že je Mesiášem, avšak nikdy to ani nepopřel, když to o něm prohlásili druzí. Vyhraňuje se však vůči představám spojeným s mesianismem té doby, který očekával Mesiáše jako osvoboditele z nadvlády římského impéria. Ježíš Kristus svým hlásáním a skutky prezentoval přesah nad dobovými představami o králi, který má přijít. Nebyl to však jediný způsob zjevování, kým je. Dělal to i prostřednictvím svého bytí. A tak bylo možné pochopit konečný význam jeho královské služby, až po dokonání celého jeho pozemského díla.³

¹ Srov. ŘEHÁKOVÁ, Veronika. Matthias Joseph Scheeben a Kristův učitelský úřad v jeho hlavních spisech. Online. 2021, roč. 2021, č. 3. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021.

Dostupné z: <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2021/03/08.pdf>. [cit. 2024-03-26].

² Srov. POSPÍŠIL, C. V. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 40-42.

³ Srov. tamtéž, s. 79-81.

Uvedení do trojího Kristova poslání a jeho projevy v křestním povolání

Prorocký titul se váže na Boží příslib proroka, kterého si vyvolí ze svého lidu. Představa ideálního proroka se váže na Mojžíše. Jím začíná historie proroků. Pak pokračuje v jeho nástupci Jozuovi, následně v soudcích, Samuelovi, Eliášovi, Jeremiášovi a Deuteroizaiášovém trpícím Služebníkovi JHWH, který je popisovaný jako prorok, protože proroci byli vždy ve službě Bohu.⁴

Popis trpícího služebníka JHWH ve Starém zákoně a utrpení Ježíše Krista zachycené v Novém zákoně, jsou zvláštním způsobem propojené. Tajemná postava Služebníka se naplňuje v Kristu. Ježíš byl během svého pozemského života mnohými považovaný za proroka. Naplňoval se v něm obraz Služebníka, byl definitivním zjevením Boha ve své osobě. Překračoval však představy toho kým prorok je, protože nikdy nemluvil ve jménu jiného. Mluvil za sebe s autoritou původce slova.⁵ Ve vtělení Slova, jak ho popisuje evangelista, můžeme lépe pochopit autoritu s kterou Kristus promlouval. Jestli byl vtěleným Božím Slovem, znamená to, že to co zjevoval i sám byl.⁶

Vnímání kněžství v době před exilem se váže na požehnání Mojžíše Lévimu. Kněz měl úkol zjevovat vůli Boha, interpretovat Zákon a sloužit u oltáře. Důležitým aspektem kněžského mesianismu je jeho základ v královském. Pomazávání byli v té době jenom králové a kněží. Král stál jako zástupce lidu před Bohem a zároveň jako zástupce Boha před lidem. Kněžská služba byla vlastně delegovaná na kněze králem. Kněz byl tedy podřízený králi.

Po selhání davidovské dynastie, během exilu, se postavení kněží mění. Za prostředníka spásy je čím dál víc vnímaný kněz. V poexilní době kněží upravují a interpretují tradici, která se nazývá Kněžský kodex. V podstatě v ní kněz přebíral službu a postavení krále, kterou měl před exilem. Mesiášství, pomazání, kněžství se propojuje s královským mesiasmem, kde kněz, díky pomazání, může vládnout lidu. S velekněžskou službou však přišla podobná zkušenost selhání jako s královskou a tak vznikalo očekávání ideálního Mesiáše.⁷

V Ježíšovi Kristovi se naplnilo ideální velekněžství, ale označit ho tak před jeho smrtí by mohlo vyvolat značné nepokoje. Smysl velekněžství se ukázal na kříži, kde Kristus dobrovolně přináší oběť a sám ni je. Daleko přesahuje velekněžství starozákonní i velekněžství jeho současníků. Odhalil smysl kněžství a to se odráží i v tradici prvotní církve, kde se nikdo z jeho následovníků neoznačoval za kněze, ale nový Boží lid se označoval ve spojení s Kristem jako svaté kněžstvo nebo královské kněžstvo. Odkazuje to všeobecné kněžstvo získané křtem. Termín kněze v hierarchii církve se začal používat až ve třetím století po Kristu.⁸

Úřad krále a proroka je v moha ohledech propojený. Můžeme to vidět ve Starém zákoně v postavách poexilních velekněží i v Novém zákoně v Ježíšovi Kristovi.⁹

⁴ Srov. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*, s. 43-44.

⁵ Srov. tamtéž, s. 77-78.

⁶ Srov. tamtéž, s. 84-85.

⁷ Srov. tamtéž, s. 42-43.

⁸ Srov. tamtéž, s. 84.

⁹ Srov. ŘEHÁKOVÁ, Veronika. Kristův královský úřad a celkové shrnutí tří Kristových úřadů v hlavních spisech M. J. Scheebena. Online. 2022, roč. 2022, č. 3. Olomouc: Univerzita Palackého, 2022. Dostupné z: <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2021/03/08.pdf>. [cit. 2024-03-26].

1.2 Křestní povolání jako participace na třech Kristových úřadech

V dokumentech Druhého vatikánského koncilu najdeme mnoho zmínek o poslání křesťanů účastnit se skrze křest na Kristově trojím úřadu. V Katechismu katolické církve, který vznikl jako aktualizace nauky církve po Druhém vatikánském koncilu, se taky dočteme o těchto třech úřadech, které jsou zároveň službami. To říká i Katechismus v článcích 783 až 786.

Katechismus popisuje královskou svobodu Krista v článku 908. Na této svobodě umožnil Kristus učedníkům mít účast svou poslušností až na smrt a vzkříšením. Je to svoboda projevující se ve vládě nad sebou. Dar královské svobody mají učedníci používat, aby sebezáporem a svatým životem přemáhali hříchy. Díky tomu pak mají křesťané ozdravovat světské instituce. Všude kde jsou přítomni, v práci, v rodině, v každodenním životě mají přispívat k budování Božího království. Jde o spoluúčast na Stvořitelově díle. V této službě pro Boha, pak v pokoře a trpělivosti mají přivádět ke Kristu, kterému sloužit znamená kralovat.¹⁰ V článku 786 Katechismu dává do pozornosti, že Kristovo kralování nespočívá v tom, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život za všechny. Proto připodobňovat se Kristu v jeho službě znamená získávat královskou důstojnost.

Co se týče účasti na prorocké službě, Katechismus se v článku 904 vyjadřuje s odvoláním na dokument *Lumen gentium*. Kristus jako prorok ohlašoval království slovem a svědectvím svého života. Dokud nepřijde završení Božího království, vykonává svůj úřad prostřednictvím služebného kněžství, které má učit jeho jménem a mocí. Taky prostřednictvím laiků, kteří mají být jeho svědky v každodenním životě. Zkušenost života získaného od Krista si nemají nechávat pro sebe, ale s odvahou o ní svědčit i druhým. Na to odkazuje i Katechismus v článku 905, kde říká, že se prorocké poslání naplňuje taky v evangelizaci. Tak jako Kristus ohlašoval Boží království, tak i křesťané mají ohlašovat Krista svědectvím života a slovem.¹¹ Důležitost hlásat slovem zdůraznil dokument *Apostolicam actuositatem*, který říká, že pravý apoštol hlásá slovem jak nevěřícím, aby je přivedl ke Kristu, tak i věřícím, aby je povzbudil k horlivějšímu životu.¹²

Kněžský úřad je přítomný jak v služebném, tak i všeobecném kněžství. Všeobecné kněžství se realizuje díky Duchu svatému v každodenním životě věřících. Přinášejí v oběť sebe sama svou modlitbou, práci, odpočinkem a prožívanými těžkostmi. Je-li tohle všechno konané v Duchu svatém, pak se jejich oběť sjednocuje s obětí Krista v eucharistii.¹³ Jak se píše v Katechismu v článku 1547, služebné kněžství ve svátosti kněžství získává zvláštní službu, být prostředkem Krista, který pokračuje skrze

¹⁰ Srov. *Lumen gentium*, čl. 36, s. 72-73.

¹¹ Srov. tamtéž, čl. 35, str. 71-72.

¹² Srov. Dokumenty II. vatikánského koncilu, *Apostolicam actuositatem*, čl. 6, s. 391-392.

¹³ Srov. *Lumen gentium*, čl. 34, s. 71-72.

Uvedení do trojího Kristova poslání a jeho projevy v křestním povolání

posvěcené v budování a vedení církve. Proto je služebné kněžství ve službě všeobecnému kněžství a soustředí se na rozvíjení křestní milosti všech křesťanů.¹⁴

Biřmování pak ke všem těmto službám přispívá díky darům a plnosti Ducha svatého, který je seslaný na věřící skrze apoštolské vkládání rukou a pomazávání olejem. Samotní apoštolové ho dostali v den velikonoce a pak následně byl na nich vylitý Duch během letnic. Od té doby se předává pečeť Ducha svatého na věřící křtem a následně v plnosti darů v biřmování. Tak se biřmováním završuje uvedení do křesťanského života.¹⁵

¹⁴ Srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 1546-1547, s. 392.

¹⁵ Srov. *tamtéž*, čl. 1286-1289, s. 332-333.

1.3 Encykliky Jana Pavla II. z let 1979 až 1990

Jan Pavel II. za svůj pontifikát, trvající od roku 1978 do roku 2005, vydal mnoho encyklik k nejrůznějším tématům. V časovém období, jemuž se věnuji, vydal osm encyklik. Svou první encykliku vydal v roce 1979 s názvem *Redemptor hominis*, což znamená Vykupitel člověka. V ní se zaměřuje na působení Vykupitele v životě člověka s ohledem na končící se druhé tisíciletí. Bylo to v následujícím roce, po zahájení papežské služby. Rok na to, v roce 1980, vydal papež encykliku *Dives in misericordia*, Bohatý v milosrdenství, popisující projevy Božího milosrdenství. V roce 1801 následovala sociální encyklika *Laborem exercens*, Vykonávající práci. Dále vydal v roce 1895, u příležitosti jedenácti století od začátku mise svatých Cyrila a Metoděje, encykliku *Slavorum apostoli*, Apoštolé Slovanů. Encykliku *Dominum et vivificantem*, Pán a dárce života, která se zabývá působením Ducha svatého v životě církve a světa, vydal v roce 1986. Následující encyklika byla *Redemptoris Mater*, Matka Vykupitele v roce 1987. Je o Panně Marii a jejím životním svědectví a stálém působení v církvi. Pak následovala v roce 1987 další sociální encyklika *Sollicitudo rei socialis*, Starost o věc společenskou. V ní pojednává o sociálních otázkách a jejich důležitosti z pohledu církve. Jako poslední encyklika zastoupená v této práci je *Redemptoris missio*, Poslání Vykupitele. Papež ji vydal v roce 1990 a jejím obsahem je misie, poslání, které Kristus svěřil své církvi s její různorodými aspekty a projevy.

Pro hledání prorocké služby v encyklikách, jsem použil pět z osmi zmíněných encyklik. Jsou to *Redemptor hominis*, *Dives in misericordia*, *Dominum et vivificantem*, *Redemptoris Mater* a *Redemptoris missio*. Ve zbylých třech encyklikách *Laborem exercens*, *Slavorum apostoli* a *Sollicitudo rei socialis* se téměř nevyskytuje prorocký titul.

V encyklice *Laborem exercens* je jediná zmínka o prorocké službě, a to ve spojení s trojím Kristovým posláním, být Králem, Prorokem a Knězem, na kterém mají účast všichni křesťané.

Slavorum apostoli se na dvou místech zmiňuje o prorocích Starého zákona. Jednou ve spojitosti s Božím milosrdenstvím působícím skrze ně a po druhé, když zemřel Metoděj a odešel do společenství svatých.

Sollicitudo rei socialis se jednou zmiňuje o prorockém posláním církve, a jeho evangelizační stránce.

Královská služba se vyskytuje v pěti encyklikách. Jsou to *Redemptor hominis*, *Laborem exercens*, *Redemptoris Mater*, *Sollicitudo rei socialis* a *Redemptoris missio*. V nich je hojně zastoupená. V encyklikách *Dives in misericordia*, *Slavorum apostoli* a *Dominum et vivificantem* je královská služba zastoupená málo.

V encyklice *Dives in misericordia* se papež o Božím království zmiňuje jednou. Je to v souvislosti s oslaveným křížem, který je znamením lásky, přemáhá zlo a přivádí člověka do života v Božím království.

V *Slavorum apostoli* najdeme dvě zmínky o království. První je citací z třináctého článku dokumentu *Lumen gentium* o všeobecnosti Božího lidu. Druhá zmínka je v závěru encykliky, kde se papež přimlouvá za národy evangelizované Cyrilem a Metodějem.

Uvedení do trojího Kristova poslání a jeho projevy v křestním povolání

V encyklice *Dominum et vivificantem* se nacházejí čtyři zmínky o království. Dotýkají se díla Ducha svatého, který vede pokřtěné do Božího království a pomáhá k jeho růstu v nich.

Kněžská služba se nachází v encyklikách na velmi málo místech, kromě *Redemptoris missio*, kde je zastoupená hojně. Nicméně vyskytuje se také v *Redemptor hominis*, *Laborem exercens*, *Sollicitudo rei socialis* a *Dominum et vivificantem*.

V encyklikách *Dives in misericordia* a *Redemptoris Mater* nenajdeme žádnou zmínku a v *Slavorum apostoli* dvě. První v kontextu vysvěcení žáku Cyrila a Metoděje na kněze a druhá se týká jejich misie, která byla v duchu Kristové Velekněžské modlitby o jednotě učedníku mezi sebou a s Bohem.

Jak je vidět z předcházejícího popisu, encyklika *Slavorum apostoli* není velmi bohatá na zmínky o královském, prorockém, nebo kněžském titulu. Proto není zakomponovaná v žádné z následujících kapitol.

2 PROROCKÁ SLUŽBA

Dar prorocké služby, který dostává každý pokřtěný v sobě ukrývá obrovské bohatství, které se mi jeví jako nevyčerpatelné. Nicméně v této kapitole se jí budeme věnovat z pohledu Jana Pavla II., jak jí zaznamenává a aktualizuje za pomoci Druhého vatikánského koncilu v následujících pěti encyklikách.

V podkapitole o encyklice *Redemptor hominis* se zaměříme na Vykupitele, a jeho prorocké jednání, které ovlivnilo celé lidstvo. Kristus vždy jednal a mluvil v pravdě a k stejnému konání papež vybízí církev jako celek, ale zároveň i každého jednotlivě. Jako další následuje prorocká služba v encyklice *Dives in misericordia*, kde se popisuje její přímluvný charakter v projevování milosrdenství. Dále se dočteme o významu slova milosrdenství a jeho různých odstínů a o vztahu milosrdenství k životu člověka. Následující podkapitola se věnuje encyklice *Dominum et vivificantem*, která zachytává vývoj prorocké služby a naplnění zaslíbení o Mesiáši, pomazaném v Duchu svatém. Předposlední podkapitola zabývající se encyklikou *Redemptoris Mater* pojednává o účasti Marie na prorocké službě svého Syna. Dále poukazuje na význam její služby pro celou církev. Poslední podkapitola obsahuje encykliku *Redemptoris missio*, ve které je obsažena univerzální prorocká mise, aby se mohla dobrá zvěst o vykoupení dostat ke všem lidem. Aby všichni měli možnost zakusit přechod ze smrti do života.

2.1 Spoluúčast na prorockém poslání (*Redemptor hominis*)

V roce 1979 vydal na začátku své papežské služby Jan Pavel II. první encykliku. Papež se v ní dívá na tehdejší současnost pohledem upřeným na příchod druhého tisíciletí. Pojmenoval ji *Vykupitel člověka*. Už z názvu je pochopitelné, že se papež zaměřil na Ježíše Krista a jeho dílo. Na první stránce píše o jeho příchodu na zemi a z jakého důvodu se tak stalo.

Před samotným příchodem Krista na svět Bůh trpělivě připravoval konkrétní místo, čas, lidi a okolnosti. Nezjevil se až vtělením, ale už od stvoření světa, přes vyvolení Abraháma, ve vysvobození a doprovázení Izraelského národa, se Bůh zjevoval v konkrétních činech. Když si vyvolil Abrahámovy potomky za svůj lid, jednou z forem, jak se jim zjevoval, bylo Boží slovo, které dával prorokům. Oni slovo, které dostali, měli pak předat lidu, aby z něj nikdo, kdo ho bude poslouchat, nezahynul. Abychom mohli porozumět vtělení Syna, je důležité znát dějiny izraelského národa. Díky kořenům Starého zákona vyrostl „strom“ Nového zákona.

Proto je velmi příhodné, že si papež pro vysvětlení příchodu Vykupitele člověka, vybral svědectví evangelisty Jana. Jan mluví o Kristu jako o Božím Slově, které se stalo tělem. Proč? Protože se Otec ze své lásky k světu svobodně rozhodl dát svého Syna, počatého z Ducha, aby zachránil ze smrti všechny, kdo v něho věří. Bůh se tak stává, jako člověk, i subjektem dějin, které tvoří. Tímto papež poukazuje na vrchol Boží lásky v ponížení se a v sebedarování. Ve vtěleném Slově se naplnili přísliby a proroctví, které

Bůh dal. Zároveň ale svým působením na zemi v lidském těle naplnil úkol vysvětlovat proroctví s autoritou tvůrce.¹⁶

Nad prorockým úkolem Slova se papež zamýšlí ve spojení s vlastním úkolem. Při psaní encykliky, krátce po přijetí nástupnictví sv. Petra, si uvědomuje, že se spojuje v poslání a službě se všemi svými předchůdci. To s sebou nese i obzvlášť velkou zodpovědnost být prorokem. Nebyl to on sám, kdo si vybral tento úkol stejně jako proroci Starého zákona. Byl k němu povolán a přijal ho. Stejně je k poslání prorokovat povoláný každý křesťan. Ve křtu totiž člověk dostává povolání a je pomazaný na proroka, krále a kněze. S nadějí se Jan Pavel II. chce spoléhat na Ducha svatého, aby mohl věrně naplnit svěřený úkol. Obrací se na toho, jímž byli „pokřtěni“ apoštolové. Oni, až když dostali Ducha, byli schopni věrnosti povolání a vydávání svědectví.¹⁷

Zdrojem papežovy naděje je příslib Krista, který cituje z evangelia podle Jana: „Ale až přijde on, Duch pravdy, uvede vás do celé pravdy. On totiž nebude mluvit sám za sebe, ale bude mluvit to, co uslyší, a oznámí vám, co má přijít.“¹⁸

Zmíněný příchod a působení Ducha pravdy je možné vidět v díle Druhého vatikánského koncilu. Ti kteří byli na něm přítomní, ale i ti, kteří vidí jeho plody, je připisují Duchu svatému. Koncil nám odhalil nový náhled a umožnil hlouběji si uvědomit trojí poslání, být prorokem, knězem a králem. Toto dílo Ducha svědčí o jeho neúnavné práci na obnovování církve, tak jako to bylo i s předcházejícími koncily. Církev je vždy znovu obnovována, aby byla schopna své bohatství podávat a vykládat srozumitelným jazykem. Pak může jasně odpovídat na existenciální otázky člověka. S novou „svěžestí“ se tak církev stává, jak cituje papež z Druhého vatikánského koncilu, „svátost neboli znamení a nástroj vnitřního spojení s Bohem a jednoty celého lidstva“¹⁹ Toto je viditelný důkaz pro svět, že touha po spravedlnosti, míru, lásce, dobrotě, síle, odpovědnosti a lidské důstojnosti není utopií, ale může být naplněna skrze Ducha svatého.²⁰

Papež čerpá z učení Druhého vatikánského koncilu i způsob, jak uskutečňovat prorocký úřad. Je to díky odpovědnosti, kterou nese církev za zjevenou pravdu. Zůstat věrný pravdě je podmínkou předávání nezředeného obsahu, a tedy možnosti žít autenticky, aby se tak ona pravda mohla konkrétně projevovat v životě a nezůstala jenom vznešenou ideou, které nemůžeme dostat.

Jak zachovat věrnost Božímu slovu, a tedy pravdě? Jan Pavel II. znovu upozorňuje na moc Ducha svatého, který ji garantuje skrze dar neomylnosti těm, kteří ji předávají a vyučují, a ve zvláštním smyslu pro víru „sensus fidei“ celého Božího lidu. Papež z toho vyvozuje, že máme účast díky Duchu na poslání Krista, který vždy mluvil prorocky. Vždy byl věrný pravdě, až na smrt. V síle tohoto poslání, kterého se účastníme, jsme v církvi ve službě Boží pravdě.

V encyklice nám Jan Pavel II. ukazuje příklad světců, kteří milovali pravdu a ta se zářivě projevovala v jejich životě originálním způsobem. Proto taky vyzývá teology jako

¹⁶ Srov. Jan Pavel II., *Redemptor hominis*, čl. 1, s. 7-8.

¹⁷ Srov. tamtéž, čl. 2, s. 8-10.

¹⁸ Tamtéž, článek 2, s. 9.

¹⁹ Dokumenty II. vatikánského koncilu, *Lumen gentium*, čl. 1, s. 37.

²⁰ Srov. *Redemptor hominis*, čl. 18, s. 50.

služebníky Boží pravdy, aby se kreativně podíleli na Kristově prorockém poslání. Aby propojovali lidskou moudrost se zjevenou pravdou ve službě všem lidem, a tak uplatňovali zásadu, jak říká sv. Augustin, „rozuměj, abys věřil“ a „věř, abys rozuměl“. Tento aspekt je zvláště důležitý pro dnešní dobu a svět, který se snaží distancovat od zjevené pravdy a církve tvrzením, že víra a rozum stojí proti sobě jako dvě neslučitelné věci. Papež vybízí k stejnému prorockému úkolu i vědce různých oborů s odvoláním na učení Druhého vatikánského koncilu, který připomíná těsné propojení filozofie s teologií.²¹

Poslání v prorocké službě se však především týká církevních pastýřů, kteří mají promlouvat, učit a předávat víru a hodnoty křesťanské morálky. To pomáhá Božímu lidu setkávat se a mít v centru Krista. Stejný úkol pak mají i řeholníci, řeholnice a laici.

Nepostradatelným a základním kamenem předávání víry, je „rodinná“ katecheze. Je to forma katecheze, ve které se uskutečňuje výzva, kterou učinil Druhý vatikánský koncil, aby se účastnili prorockého úřadu i laici. Rodiče svým životem přirozeně katechizují děti. Příležitost ke katechezi v každodenním životě rodiny je v podstatě neomezená. Postoje rodičů a jejich chování je potvrzením, anebo vyvrácením slov, jimiž katechizují děti. Proto mají obrovskou zodpovědnost, aby zachovali věrnost pravdě a uskutečňovali tak prorocké poslání. Tato katecheze uvnitř rodiny prostřednictvím vlastního života má pak vliv i na projevy mimo rodiny jak rodičů, tak i dětí.

Jan Pavel II. vyjmenovává četné obory a povolání, ve kterých křesťané pracují, a tak vybízí celý Boží lid k účasti na prorockém poslání Krista ve specifických podmínkách každého z nich. Tato výzva je opět povzbuzením k věrnosti pravdě, která má konkrétní projevy. Jedním z nich je čestný postoj vůči pravdě při výchově a učení růstu a dozrávání v lásce a spravedlnosti. Zodpovědnost za pravdu v celém Božím lidu se tak stává základem pro setkání církve s každým člověkem a zároveň tak určuje povolání člověka v církvi.

Jan Pavel II. se v encyklice zmiňuje o prorockém úkolu s odvoláním na Kristova slova poslání. Tak jak on byl poslán Otcem, tak i on posílá nás. Deleguje na nás zodpovědnost za pravdu. Ale ne jako břemeno, protože nezůstáváme sami, ale vdechuje na nás svého Ducha, abychom ho přijali. Tak se můžeme stát spoluúčastníky na prorockém poslání.²²

2.2 Prorok ve službě Božího milosrdenství (*Dives in misericordia*)

V encyklice *Dives in misericordia* Jan Pavel II. prezentuje nový aspekt prorockého úřadu a jeho zpřítomnění v dnešním světě. Na začátku druhé kapitoly používá slova Krista, který byl pomazaný Duchem, aby uzdravoval a zachraňoval lid a aby zpřítomňoval Boží milosrdenství na zemi.

Svémi slovy a skutky Kristus zpřítomňuje Otce. Každý pokřtěný je k tomuto úkolu zpřítomňovat Boha a jeho milosrdenství mezi lidmi pozván. Kdo je nejlépe připravený a otevřený, aby viděl, slyšel a přijal zjevované milosrdenství? Jsou to ti, kdo si uvědomují, že si ho nemůžou dát sami. Ti, kteří ho chtějí přijmout a jsou odkázaní na to, aby ho

²¹ Srov. *Redemptor hominis*, čl. 18-19, s. 50-53.

²² Srov. *tamtéž*, čl. 19, s. 53-55.

dostali. Jsou to ti nejubožejší, chudí, otroci, nevidoucí, ztrápeni a hříšníci, kteří vidí svůj hřích. Pro tyto lidi je snadnější poznat lásku, kterou je Bůh, a je zpřítomňována Kristem. Ti, kteří zakusili milosrdenství ho můžou předat dál, protože nikdo nemůže dát to čeho se mu nedostalo.

Křesťané mají za úkol sloužit druhým v předávání milosrdenství. V dnešním světě je velké množství ubohých, materiálně i duchovně. Otroků, kteří možná nejsou v otroctví pod svými pány, ale v otroctví různých závislostí a traumat. Nevidoucích, kteří nevidí smysl života. Všichni tito a další, jsou na hlubší cestě, hledajíc pravdu, která se jim nedostává. Kladou si existenciální otázky, na které jim nikdo nedokáže odpovědět. Proto jsou lépe připraveni naslouchat. Všichni jsme poznačeni hříchem, jehož odplatou nemusí být smrt fyzická, ale bytostní, ontologická. S touto zkušeností, která nás sjednocuje se všemi lidmi, i když si to nemusí jasně uvědomovat, je velmi důležité prožívat křesťanství autenticky v prorocké službě. Být viditelným znamením, že existuje odpuštění, navrácení důstojnosti, jež je znamením naděje, pravdy, uzdravení. Být viditelným milosrdenstvím, které se uskutečnilo v našem životě, aby tak lidé dnešní doby mohli poznávat Otce. Tímto způsobem se zpřítomňuje Ježíš Kristus v nás, a tak se zpřítomňují i mesiášské proroctví, která se v něm naplnila. Nejedná se jen o nějaký zákon, morálku nebo charitativní práci. Je to milosrdná láska, která je důležitou podmínkou, aby se Bůh mohl projevit v milosrdenství vůči člověku.²³

Papež poukazuje na Starý zákon a vývoj prorocké služby v něm, aby byly lépe pochopitelné projevy milosrdenství zjevené Ježíšem Kristem. Dějiny Izraele, jakožto Božího lidu jsou dlouhou historií zvláštní zkušenosti Božího milosrdenství, které zjevovali proroci. Tato zkušenost byla spjata s celým národem a zároveň s každým jednotlivcem.

Stejnou zkušenost můžeme prožívat i my dnes v církvi. Izrael jako lid Boží smlouvy byl častokrát nevěrný. Vždy, když si uvědomil svoji nevěrnost, nanovo prosil o milosrdenství. K tomu, aby si však Izrael uvědomil svoji skutečnost, ve které se nachází, potřeboval proroky, kteří jej vybízeli, aby otevřel oči. Papež poukazuje na důležité aspekty prorockého pobídnutí. Proroci ve své řeči spojují milosrdenství a Boží lásku. Milosrdenství vyprošují proroci kvůli hříchům a odpověď Boha je projev lásky, smilování. Tato láska je podobná snoubenecké lásce, která odpouští i nevěrnost. Když Bůh vidí změnu smýšlení, smilovává se.

Ale co vlastně znamená milosrdenství v učení proroků? Když mluví o milosrdenství, myslí tím podivuhodnou sílu lásky, která daleko přesahuje nevěrnost a hřích. Hřích však nemusí být morální nebo tělesné zlo, kterého se dopouštějí samotní Izraelité, ale i zlo, kterého se na nich dopouštějí jiní. I v těchto momentech Izraelité volají k Bohu, který se projevuje v milosrdenství.

Základní zkušenost, o kterou se opírají je exodus. Je to moment, ve kterém Bůh vysvobozuje svůj lid z otroctví, z bídy, z trápení. Důležitým aspektem však je, jak Boží činy lid čte, jak je čte prorok, jak je čteme my v našem životě. Papež zmiňuje, že prorok v nich dokázal vidět lásku a soucit. Ukazuje se nám neoddělitelná součást prorockého

²³ Srov. Jan Pavel II., *Dives in misericordia*, čl. 3, s. 12-14.

poslání a tím je rozlišování. To co je charakteristické pro křesťana, je právě rozlišování, kež přichází od Ducha svatého. Interpretace událostí v historii našeho života. Bůh není abstraktní, ale používá svoji pedagogiku, která se projevuje konkrétně v historii Izraele i v naší osobní historii. Analogie mezi Izraelem, Božím lidem a konkrétním životem každého křesťana je velmi důležitá proto, abychom pochopili rozličné projevy lásky Boha. Je to láska Otce k svému prvorozenému synu, Izraeli, nebo také láska snoubence ke své „milované,“ jak ji prorok Ozeáš nazývá.

Další důležité aspekty a odstíny této lásky papež popisuje v komentáři pod čarou, kde rozebírá význam hebrejských výrazů milosrdenství ve Starém zákoně. Je popisována jako „dobrotivost“ mezi dvěma lidmi, kteří jsou formou smlouvy věrni jeden druhému a zároveň i sami sobě. Tato věrnost sobě samému je očividná ve vztahu Boha a Izraele. Když Boží lid poruší smlouvu, Bůh ji nikdy neporuší, protože by to znamenalo i nevěrnost vůči sobě samému a tam se projevuje darující láska mocnější než zrada. V Novém zákonu můžeme také najít konkrétní zmínku této věrnosti, konkrétně v druhém listu Timoteovi 2,13, kde se píše, že Kristus zůstává věrný, i když my jsme nevěrný, protože nemůže zapřít sám sebe.

Dalším výrazem pro milosrdenství ve Starém zákonu je slovo „rahamim“. Základ slova je rehem, lůno matky. Tady možno vidět jiný druh milosrdenství a věrnosti a tím je vztah matky k dítěti. Tato láska je nezrušitelná, nezničitelná, protože její podstatou je tajemná síla mateřství. Papež píše, že všechny výrazy pro Boží milosrdenství se nakonec jeví jako nadřazené Boží spravedlnosti. Spravedlnost je ve službě milosrdenství. Tato logika byla prorokům tak zjevná, že spravedlnost vnímali jako spásu, kterou uskutečnil Bůh svým milosrdenstvím.

V této encyklice *Dives in misericordia* je hmatatelná papežova výzva k církvi, aby každý pokřtěný ve svém poslání proroka byl ve službě Božího milosrdenství. A tak i v momentu, který vyžaduje poukázat na hřích s odvahou a upřímností, by měla předcházet a doprovázet ho prosba o Boží „rahamim“.²⁴

Prorocká služba Ježíše Krista, jeho mesiášská zvěst a působení se završuje na kříži a ve zmrtvýchvstání. Druhý vatikánský koncil tuto realitu nazývá termínem „velikonoční tajemství“. Jestli se tedy křesťan identifikuje s Ježíšem Kristem ve křtu a pomazání, je s ním spojený i v jeho životě, cestě na kříž, smrti, ale i ve vzkříšení. Proto je velmi důležité neupírat svůj pohled pouze na utrpení a kříž, jež čeká křesťana autenticky prožívajícího své poslání proroka, ale také vidět vzkříšení, ono velikonoční tajemství v celku. Toto tajemství nekončí, ale uskutečňuje se věčně od momentu uskutečnění.²⁵

Aktualizovat nový pohled na dějiny spásy se snaží Jan Pavel II. poukázáním na Matku Božího milosrdenství. Maria pronesla prorocká slova ještě před dovršením velikonočního tajemství, v momentu, kdy navštívila Alžbětu a řekla Magnificat. Jeho milosrdenství trvá od pokolení do pokolení. Prorokovala, zjevovala Boží vůli v novém světle ještě před Kristovým zmrtvýchvstáním. Pak i dál dává příklad prorockého života svou účastí na životě svého syna, Syna Božího. Dokazuje nám svědectvím svého života, že je možné následovat Krista až na kříž a uchovávat v sobě jeho slova, která pak Duch

²⁴ Srov. *Dives in misericordia*, čl. 4, s. 15-21.

²⁵ Srov. tamtéž, čl. 7-8, s. 28-35.

realizuje. Tak jako proroci i Maria v čase úzkosti, když byl Ježíš zabit, uchovávala v sobě slova, která živila naději. V absurdní a nepochopitelné situaci zla, které se uskutečňovalo na jejím synovi, nezanechala prorocké služby a spoluúčast na Božím milosrdenství, ale s bolestí v srdci, kterou však překonala mateřská milosrdná láska, „rahamim“, byla dál účastna Božího plánu s ní.

Papež zdůrazňuje slova Druhého vatikánského koncilu, že se i nadále účastní tohoto plánu a je mocnou přímluvkyní za všechny, kdo ještě putují po zemi, než budou uvedeni do nebe. Jan Pavel II. si, na přelomu tisíciletí uvědomuje naléhavost v novosti Mariina pojmání milosrdenství. Považuje totiž ono „od pokolení do pokolení“ v Magnificatu za týkající se lidstva jak v době kdy papež encykliku psal, tak i nynější pokolení. Tato prorocká slova totiž v sobě nesou učení proroků, které se vztahuje na minulost Izraele, ale i na budoucnost Božího lidu.²⁶

Prorocký úkol církve v dnešním světě je hlásat pravdu, která je obsažená v paschálním tajemství. Nezůstává však jenom u slov, ale projevuje i snahu prokazovat Boží milosrdenství lidem. Papež upozorňuje, že prorockým posláním nezůstává jenom hlásat pravdu a prokazovat milosrdenství, ale také je potřeba toto snažení podpořit upřímnou prosbou o milosrdenství. Být věrný úkolu proroka, dovolávat se Boha, který nemůže nenávidět nic z toho, co stvořil. Tím se snaží církev dostat velkému úkolu svého poslání. Uvést do praxe Druhý vatikánský koncil, jako sebeuskutečnění církve tak, jak je to pro tuto dobu potřebné. Aby došlo k realizaci, je potřebné nezůstat jenom u sebe sama, ale zviditelňovat Boha.²⁷

2.3 Zrání a naplnění prorocké služby (*Dominum et vivificantem*)

Abychom mohli pochopit, co znamená a jak se projevuje prorocká služba křesťana, je důležité, číst dějiny spásy v celistvém obrazu. To znamená, že Starý zákon dostává plný smysl až ve světle Nového. Pochopení Nového zákona by však bylo obtížné, ne-li nemožné, bez použití kořenů Starého zákona. V něm Bůh, skrze vanutí svého ducha, inspiroval proroky, aby ohlašovali a připravovali příchod Krista, který začal prorokovat po pomazání v Duchu svatém. Díky celistvému obrazu Božího jednání můžeme pochopit kořeny prorocké služby a uvidět Boží plán spásy pro celé lidstvo.²⁸

V úvodu encykliky *Dominum et vivificantem* používá papež slova z nicejsko-cařihradského vyznání víry, kde bylo mimo jiné o Duchu svatém řečeno, že je to ten, který mluvil ústy proroků.²⁹ Dál rozvíjí tato slova poukázáním na starozákonní prorockou tradici. Ta říká, že má přijít Mesiáš, Christos, Pomazaný, který má univerzální poslání protože byl poslán pro vyvolený Boží lid, ale i lidstvo jako takové. Ježíš Kristus byl pomazaný v plnosti Duchem svatým tak, jak to ve Starém zákoně popisuje prorok Izaiáš v příchodu tajemné osoby. Papež se zmiňuje, že je kniha proroka Izaiáše považována za „evangelium“ Starého zákona. Význam těchto textů pro prorocké poslání křesťana spočívá v předpovědění příchodu tajemné osoby, kterou má doprovázet a jejím

²⁶ Srov. *Dives in misericordia*, čl. 9-10, s. 35-40.

²⁷ Srov. tamtéž, čl. 15, s. 55-58.

²⁸ Srov. Jan Pavel II., *Dominum et vivificantem*, čl. 15, s. 20.

²⁹ Srov. tamtéž, čl. 1, s. 7.

prostřednictvím působit Boží Duch. Tato část je propojením mezi Starým a Novým zákonem. Před příchodem Krista byl Duch vnímán jako charizmatický dech, oživující duch, po letnicích v plnosti jako osoba, plně sebedarování v trojičním tajemství. Pomazání ve Starém zákoně je symbolem daru Ducha. Mesiáš je vnímán jako ten, který má jeho plnost a je prostředníkem, který ho předává i veškerému lidu. Jak se to uskutečňuje? Papež to objasňuje citováním proroka Izaiáše, který říká, že Pomazaný přichází zvěstovat radostnou zvěst pokorným, obvázat ty, kterým puká srdce, oznámit propuštění zajatcům, svobodu vězňům, oznámit Hospodinovo milostivé léto. Pomazaný je zároveň Poslaný s Duchem Páně a je podle Izaiáše, i vyvolený Pánův Služebník. Tuto službu papež dál rozvádí. Je to služba Muže bolesti, Mesiáše, který bere na sebe utrpení za nepravosti světa. Avšak nekončí u toho, ale přináší i plody spásy, které se budou podle Izaiášova proroctví realizovat až na věky. Ručitelem toho má být Boží Duch.³⁰

Pokračovatelem proroka Izaiáše je Jan Křtitel, který věrně opakuje jeho slova. Izaiáš mluvil o budoucnosti, Jan o tom, co se právě uskutečňovalo. Nebyl jenom prorokem, ale i kazatelem, předcházet Ježíše Krista a vydal o něm svědectví, které dosvědčil Otec v Duchu svatém při momentu Ježíšova křtu v Jordánu. Janova schopnost rozeznat v osobě Ježíše z Nazareta beránka Božího, který snímá hříchy světa, je z Ducha svatého. To ukazuje další aspekt prorocké služby. Aby křesťan ve službě proroka dokázal vydat svědectví o Bohu, je potřeba, aby měl v sobě Ducha svatého. Z něho vychází svědectví. Protože tak jako skrze Ducha svědčil Otec u Jordánu o Synu, pak i Syn naplněný Duchem vydává stále svědectví o Otci.³¹

2.4 Učednice svého Syna (*Redemptoris Mater*)

V encyklice *Redemptoris Mater* máme možnost číst o prorockém poslání Kristovy matky Marie. Jan Pavel II. v ní píše, jak se Maria podílí na Božím plánu spásy. Cituje Druhý vatikánský koncil o tom, že už na počátku dějin po pádu Adama a Evy, byl prorocky nastíněný příslib o příchodu ženy, která zničí hlavu hada. Předzvěst o panně, která porodí Emanuela.³² Díky tomu můžeme vidět dějiny spásy, které Starým zákonem připravují příchod Božího Syna a Nového zákona. Zvěstováním je Maria uvedena do Kristova tajemství.³³

Maria přijala Boží slovo v momentu zvěstování, uvěřila mu a uchovala ho ve svém srdci. Už v tom je vidět prorocké povolání. V tom co se jí stalo, že slyšela, přijala, uvěřila a uchovala slovo v srdci, je možné rozeznat postoj všech proroků. Papež cituje její slova, když řekla, že je služebnice Páně, ať se jí stane podle jeho slova.

Z jistého hlediska můžeme říct, že ještě před povoláním apoštolů, byla k následování Krista povolána jeho matka. Ta, která se v každodenní službě svému synu a rozvažování nad jeho posláním stala učednicí svého Syna. Byla přítomna i na začátku veřejného působení Ježíše Krista, na svatbě v Káně. V tomhle okamžiku je také možné vidět prorocký aspekt Mariina života, protože se přimlouvala za lidi u svého syna.

³⁰ Srov. *Dominum et vivificantem*, čl. 15-21, s. 19-25.

³¹ Srov. tamtéž, čl. 19-21, s. 22-25.

³² Srov. *Lumen gentium*, čl. 55, s. 90.

³³ Srov. Jan Pavel II., *Redemptoris Mater*, čl. 7, s. 13-14.

Ze svého postavení matky představuje prostřednici mezi lidmi a Mesiášem. Nejenom že to může, ale také chce, aby se projevila mesiášská moc jejího syna. Nejde tady jenom o aspekt svatby, kde došlo víno, ale o přímlovu, aby se výkupná síla Mesiáše projevila a přišla na pomoc v neštěstí, aby osvobodila od zla.

Následně papež popisuje další prorocký aspekt Marie, když o ní mluví jako o tlumočnici Synové vůle. V momentu, kdy v Káně řekla, aby přítomní udělali všechno, co jim Ježíš řekne, ukázala, co je potřeba udělat, aby se projevila jeho mesiášská výkupná moc. Díky Mariině prosbě a poslušnosti služebníku se začne Mesiáš veřejně projevovat v dějinách Božího lidu. Svědectvím víry Marie ve svého Syna, pomůže k víře učedníkům, kteří uviděli Mesiášovo první znamení.³⁴

2.5 Univerzální prorocké poslání (*Redemptoris missio*)

Na začátku encykliky *Redemptoris missio* se papež odvolává na vyznání prvotní církve, že Kristus je jediný Vykupitel celého lidstva. Univerzální hledisko spásy je přítomno v celém Novém zákonu. Vypovídá o Kristu jako o jediném, který může o Bohu svědčit a vést k němu. On je definicí prorocství, kterého jsou všichni ostatní účastní. Bůh se často a různými způsoby zjevoval v dějinách Božího lidu prostřednictvím proroků, avšak vyvrcholení a dovršení zjevení se uskutečnilo prostřednictvím Syna. Definitivní zjevené Slovo, ve kterém se Bůh nechal poznat. To vybízí církve k misiím, aby nemlčela, ale tak jako proroci předávala dál, co dostala. Tím je plná pravda o Bohu, která se zviditelňuje v dějinách spásy Božího lidu a osobně v životě každého člověka. Kristus je prorokem, který dokonale zjevuje, co chce Otec zjevit a je jedinou cestou k němu skrze Ducha. Papež upozorňuje na to, že se tím nevylučuje různé další zprostředkování mezi člověkem a Bohem, ale ta procházejí vždy přes Syna a nejsou mu rovna.³⁵

Je-li spása univerzální pro všechny, není možné hlásat dobrou zvěst jenom pro „sebe“, anebo na místech, kde je to pohodlné. Misie je prorocká služba, kde prorok jde tam kam je poslán, aby mluvil o spásných činech Boha, o prorockých textech evangelia. Jde, aby mluvil o možnosti vítězství života nad smrtí, odpuštění nad vinou. Církev hlásáním umožňuje lidem odpověď na existenciální otázky a toto neustále zjevování ve Slově je vždy dobrou zprávou čili kerygmatem. Ohlášení Krista, který svá slova potvrzoval množstvím zázraků a nakonec zmrtvýchvstáním.

Papež citací čtrnáctého článku z *Lumen gentium* upozorňuje na nárok, který je na křesťany kladený ve křtu. Jde o ochotu předávat zkušenost milosti dál, aby ji mohli zakusit i další. Jenom s Kristem je možné účastnit se na jeho poslání a jenom skrze něho je možné dojít spásy. Proto je nutná církev jako mystické tělo Krista, ve kterém je přítomný a skrze které je možno dojít i Kristova cíle, a tedy spásy. Církev svobodně hlásání dobré zvěsti stojí nemalou obětí. Mnoho lidí v této službě dalo a i dnes dává svůj život.³⁶

³⁴ Srov. *Redemptoris Mater*, čl. 21, s. 30-32.

³⁵ Srov. Jan Pavel II., *Redemptoris missio*, čl. 5, s. 12-13.

³⁶ Srov. tamtéž, čl. 11, s. 18-19.

Kristus během svého života na zemi byl prorokem Božího království a ve zmrtvýchvstání se projevila Boží moc a jeho účast na její vládě nad světem. Když Ježíš vstal z mrtvých, získalo jeho poselství univerzální význam. Učedníci to rozlišili, pochopili a hlásali to o něm. Poznali, že skrze Krista se Boží království zpřítomňuje na zemi. Ve spojení s lidmi se projevuje v člověku samém i ve světě. V centru hlásání prvotní církve je Ježíš Kristus. Mluví o jeho činech, zvěstují Ježíšovo Kerygma, které je propojeno s kerygmatem apoštolů. Učedníci svědčí o tom jak se aktualizuje a projevuje v jejich životech. Jan Pavel II. vidí nezbytnost takového svědectví i v dnešní době a proto k ní vybízí.³⁷

Apoštolové se stali svědky a proroky potom, co zakusili seslání Ducha svatého. Po letnicích dostali odvahu a horlivost, aby následovali vedení Ducha, který je podněcoval k vydávání svědectví jak doma, tak po celém tehdy známém světě. Nejdříve ohlašovali Židům, pak Pavlovým vedením i pohanům. Přineslo to s sebou nové výzvy, kterým museli církev čelit. To se událo na prvním koncilu v Jeruzalémě, kde se setkali představení a pod vedením Ducha otevřeli brány všem lidem, kteří se chtěli stát křesťany. Příklad prvotní církve předkládá papež jako inspiraci pro inkulturaci evangelia. Pavel v dialogu s mentalitou jiných kultur používá to, co znali, aby jim srozumitelně předal zkušenost s Ježíšem Kristem. Po Jeruzalémském koncilu si nově přijímaný křesťané mohli ponechat kulturu a tradice, které nebyli proti evangelium. A tak se šířila víra pomocí univerzální misie.³⁸

Při popisování prorocké služby v misii se papež opírá o dokumenty Druhého vatikánského koncilu. Říká, že misie je zjevování a uskutečňování Božího plánu, dějin spásy v dějinách světa.³⁹ Osobní svědectví je klíčové pro dnešní dobu, která věří více konkrétní zkušenosti v životě než abstraktní nauce. Víra přichází z poslouchání, ale ještě před ní je evangelizace ve formě jednání. Schopnost vydávat takové svědectví však nepřichází sama od sebe, ale je vnějším projevem vnitřního života a postoje. Proto papež zve celou církev a každého křesťana v ní k svědectví pokory, které se dotýká hlavně jejich samotných. K tomu je potřeba umět zpytovat své svědomí ve vztahu k sobě, ale i k celé společnosti, aby se tak vlastním chováním odstranilo to, co je proti evangelium, a tudíž i to, co není svědectvím Krista. Protože prorocká služba je účastí na proroctví Krista, tak i naše svědectví je účastí na jeho svědectví.

K věrnosti svědectví papež povzbuzuje právě s ohledem na omezení a slabosti člověka, protože co je větším svědectvím než to, když člověk vidí, že je možné vyjít ze svého egoismu a darovat svůj život pro druhého? To se může projevovat statečným prorockým postojem proti korupci moci, bez hledání slávy nebo majetku, ale i v jednoduchosti a službě druhému. Základním misijním projevem je však každodenní tiché darování svého života v rodině, v křesťanském společenství, které pak vyvěrá i mimo něj.⁴⁰

³⁷ Srov. *Redemptoris missio*, čl. 15, s. 23.

³⁸ Srov. *tamtéž*, čl. 24-25, s. 30-32.

³⁹ Srov. Dokumenty II. vatikánského koncilu, *Ad gentes*, čl. 9, s. 475.

⁴⁰ Srov. *Redemptoris missio*, čl. 41-43, s. 49-50.

Jan Pavel II. se obrací v encyklice na všechny křesťany a zároveň vyzdvihuje specifika každého povolání. Jak kněžského a zasvěceného, tak povolání manželů a svobodných. Tato povolání se vzájemně doplňují a tak vytváří církve. Papež zdůraznil potřebu formace k misiím, aby měli všichni kněží misionářského ducha a srdce. To se nevztahuje jenom na ty, kteří jsou daleko od domova, ale na celou službu v tomto povolání. Stejný úkol mají i zasvěcené osoby, které představují obrovský vzor v dnešní době svým panenským životem v univerzální službě, která je možná v odevzdání se Kristu, z něhož čerpá. Papež pak s důrazem, který na povolání laiku klade Druhý vatikánský koncil, připomíná účast všech pokřtěných na Kristovu úřadu proroka, kněze a krále. Ze všech různorodých způsobů forem jak se na těchto služeb účastnit, papež poukázal na ten, který je zvláště určený pro laiky.⁴¹ Cituje, že mají „úkol hledat Boží království tím, že se zabývají časnými věcmi a upravují je podle Boha.“⁴²

⁴¹ Srov. *Redemptoris missio*, čl. 67-72, s. 74-79.

⁴² *Lumen gentium*, čl. 31, s. 69.

3 KRÁLOVSKÁ SLUŽBA

Tato kapitola obsahuje královskou službu ve vybraných encyklikách Jana Pavla II. Na mnoha místech je v nich zmínka o Božím království, jeho popis, plné zjevení a účast na něm. V některých encyklikách však o království, nebo královské službě není žádná zmínka, nebo jenom několik málo. Ty jsou svým obsahem identické s některými zmínkami v jiných encyklikách, kde jsou bohatěji rozvinuté. Proto se v této kapitole věnuji těmto pěti encyklikám.

Redemptor hominis, kde nalezneme vysvětlení kralování jako sloužení. Papež se opírá o Kristův příklad. Pomazaný Král, který nepřišel nechat si sloužit, ale sám sloužil druhým. Proto je v podkapitole zachycený požadavek kralování nad sebou samým, aby byl člověk schopný služby druhému.

Laborem exercens vysvětluje lidskou práci jako součást královské služby, pomocí které se člověk spolupodílí na Stvořitelově práci na stvoření. Popisuje se zde nejenom fyzická, ale i duchovní práce. Námaha spojená s prací pak přináší své plody a člověk v darování se druhému je nakonec sám obdarovaný.

Redemptoris Mater zkoumá jak Maria, Matka Vykupitele, přijímá královský titul. Její kralování se projevuje ve vytrvalé a věrné službě svému synu, který je Božím Synem. V jejím svědectví života je vidět, že službou Kristovi se účastní služby všem lidem. To se projevuje jak v době jejího pozemského života, tak po jejím nanebevzetí.

Sollicitudo rei socialis se zabývá královskou službou člověka ve smyslu zpřítomňování Božího království ve společnosti. Papež v ní zachytává napětí mezi zjevováním a konečným dovršením království. Zároveň popisuje svátost eucharistie jako zpřítomnění Božího království.

Redemptoris missio ukazuje osobu Ježíše Krista jako identickou s Božím královstvím. Kristovo poselství je tím velmi specifické, protože není jenom ohlašováním příchodu království a budováním díky jeho spásným činům, ale zároveň ho zpřítomňuje svým bytím.

3.1 Osvobození k službě v důstojnosti (*Redemptor hominis*)

Základní smysl povolání k spolupráci na královském úřadu Krista v životě člověka, vysvětluje papež v encyklice *Redemptor hominis*, odvolává se na Druhý vatikánský koncil. Podstatou kralování člověka nad viditelným světem, které mu svěřil Bůh už při stvoření, spočívá v převaze etiky nad technikou, osoby nad věcmi a ducha nad hmotou. Je to pozvání Boha podílet se na královském úřadu Krista. Kralování, vláda je označena jako služba.⁴³ Důležitější není ani tak to, abychom více měli, ale abychom více byli.⁴⁴ To ukazuje na určitou svobodu vůči materiálním věcem, protože konat službu je v podstatě

⁴³ Srov. *Redemptor hominis*, čl. 16, s. 37.

⁴⁴ Srov. Dokumenty II. vatikánského koncilu, *Gaudium et spes*, čl. 35, s. 209.

možné jenom vůči druhému člověku. Služba tedy vybízí, abychom se odpoutávali od materiálních věcí a mohli vidět člověka.⁴⁵

Když z tohoto úhlu pohledu podrobíme zkoumání dnešní dobu a její vývoj, je důležité dbát na rozvoj člověka s pomocí techniky a neupřednostňovat vývoj techniky na jeho úkor. Zvětšováním své moci nad světem, se při křehkosti člověka může lehkost stát, že se mu moc vymkne z rukou a místo vlády se stává otrokem. Papež popisuje „symptomy“ materialismu, který odsuzuje člověka k podřízenosti. V dnešní době můžeme pozorovat, že jsou ještě viditelnější. Na neuměřenou touhu po zisku nakonec vždy doplácí člověk, protože na jedné straně získá víc než sám potřebuje k životu, na druhé straně stojí ten, který trpí hlubokým nedostatkem. Je to existenciální drama, která se dotýká každodenního rozhodování. Můžeme tedy vidět společnost, kde kontrastuje život lidí v nadbytku vedle těch, kteří prožívají chudobu. Jan Pavel II., odvolává se na vyjádření předchozích papežů, přirovnává tuto situaci k podobnosti o hodujícím boháčovi a chudém Lazarovi.⁴⁶

V tomto konstatování situace a její určité kritiky nejde o nastolení sociální spravedlnosti, protože ta přichází se správným vnitřním nastavením člověka. Aby k němu člověk došel, vybízí papež k hledání a nalézání řešení, které je možné nalézt s pomocí odvahy a kreativity, kde centrem jsou zásady solidarity. Tedy schopnost vidět druhého a spolucítit s ním v jeho situaci.⁴⁷ Ale odkud přichází inspirace k tomu, abychom toho byli schopni? Papež píše, že církev účastí na spasitelném díle Krista získává skrze křest v eucharistii spásnou sílu a moc vykoupení. Ve křtu křesťan získává důstojnost Božího syna, a tudíž účast i na královské službě Syna. Křest se „osvěžuje“ v sjednocování s Kristem přes svátost eucharistie. V ní se vždy znovu ze svobodné vůle Krista, obnovuje oběť, kterou přináší Bohu Otci na kříži. V této oběti můžeme vidět naplnění královské služby až do krajnosti. Svátost eucharistie nekončí v oběti a smrti, ale pokračuje dál ve vzkříšení. Papež soudí, že ze všech svátostí je eucharistie ta, která ukazuje nejlépe jednotu v Trojici. Otec, který je zdrojem života, ho dává svému Synu a on tento dar, Ducha svatého, přijímá. Když se tedy v eucharistii spojujeme s Kristem, přijímáme i my dar života, Ducha svatého, který nám dosvědčuje, jak vysokou cenu máme pro Otce, když dal svého Syna. A Syn byl ochotný dát svůj život, aby nás vykoupil. Právě tento akt Boha dává každému člověku důstojnost, která nezáleží na materiálním bohatství. Pokřtění pak přijetím za syny skrze Syna, dostávají účast na synovství se vším, co k tomu patří. Jak zdůrazňuje papež, získáváme tím i královské kněžství.⁴⁸

Vnímání církve jako Božího lidu s důrazem na trojí Kristovo poslání se od základu vytvářelo na Druhém vatikánském koncilu. Papež hlouběji vysvětluje královské povolání s dary, které přináší, ale také s nároky, které na člověka klade. Popisuje, co to znamená konkrétně. Je to objevování důstojnosti v povolání, kterou máme v sobě a která je přítomná i v druhých. Právě ji nazýváme královskou službou a jejím projevem je ochota sloužit. Napětí mezi důstojností a službou papež vysvětlil poukázáním na Kristův příklad. On nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil. Aby bylo zřetelně pochopitelné,

⁴⁵ Srov. Jan Pavel II., *Christifideles laici*, čl. 36, s. 64-65.

⁴⁶ Srov. *Redemptor hominis*, čl. 16, s. 38-39.

⁴⁷ Srov. tamtéž, čl. 16, s. 40.

⁴⁸ Srov. tamtéž, čl. 20, s. 55-56.

že služba a důstojnost nejsou v rozporu, pokračuje papež ve vysvětlování. Jestli je při pohledu na Kristův postoj zjevné, že opravdu kralovat je možné jenom ve službě, pak je potřeba mít takovou duchovní vyspělost, že ji musíme nazvat kralováním. Aby se mohla projevit důstojnost ve službě, je potřeba umět vládnout nad sebou samým. K růstu sebeovládání je pak potřeba ctností, které k takovému růstu pomáhají. Spoluúčast na Kristově královském poslání, které je jeho úřadem, je úzce propojena s křesťanskou a zároveň lidskou morálkou.⁴⁹

Jan Pavel II. ve stručnosti vysvětluje jeden z aspektů Druhého vatikánského koncilu, který svým způsobem popisuje hierarchii v království. Je jím prezentace celistvého obrazu Božího lidu a připomenutí, kdo v něm zastává jaké místo. Zdůrazňuje, že tady nejde jenom o nějaké určení sociální role, i když je možné zkoumat tuto záležitost i z tohoto hlediska. Odvolává se na učení sv. Pavla a na Pia XII. S jejich pomocí připomněl, že církev je jako Boží lid mystickým tělem Krista, ve kterém má každý jednotlivec jedinečné povolání spojené s milostí. Aby bylo možné pochopit, co spojuje společenství Božího lidu, které je velmi rozsáhle a neobyčejně různorodé, je potřeba vidět Krista a jeho volání, jímž vybízí každého jednotlivě, aby ho následoval. Toto společenství učedníků je velmi pestré a specifické. Někteří toto povolání následují velmi horlivě a uvědoměle, jiní jednom velmi neuvědoměle. Uvnitř tohoto společenství jsou zahrnuti i všechny lidské nedostatky a slabosti. Avšak i navzdory jim každý ve své jedinečnosti vytváří společenství právě kvůli spojení s Kristem. Jestli pro nic jiného, tak už jenom tím, že má ve své duši nesmazatelné znamení křesťana.⁵⁰

Tentýž koncil, jak píše papež, kladl důraz i na to, aby ukázal jakým způsobem se má toto společenství, dotýkající se bytí člověka, rozvíjet dále i po lidské stránce. Důležitou součástí je uvědomování si vlastního života a činnosti v něm. Zmiňovaný rozvoj se dotýká celého Božího lidu a zároveň každého jednotlivě. Zahrnuje ty, kteří zastávají různé služby a role v církvi a tím i ve společnosti. Všechny, kdo mají služební kněžství, všichni, kteří mu zasvětili svůj život: manželé, rodiče, všechny ženy i muži. Vztahuje se na ty, kdo jsou ve společnosti nejvlivnější, ale i na ty, kteří zastávají nejjednodušší práce v přiměřené míře, tak jak to přísluší jejich povolání. Papež usuzuje, že právě v tom je zásada královské služby, aby každý, kdo následuje Krista, nepožadoval od sebe méně, nebo více, ale přesně to, k čemu je povoláný a zároveň zavázáný, abychom dostali svému povolání s pomocí Boží milosti.

Odpovědnosti vůči vlastnímu povolání, které v sobě nese i solidární odpovědnost vzhledem k církvi, chce všechny křesťany učit Druhý vatikánský koncil. Skrze to pak papež znovu poukazuje na jedinečnost každého jednotlivce ve společenství Božího lidu. V něm jednotlivec unikátním způsobem, díky jedinečným darům Ducha svatého, obohacuje všechny. Není to však tak, že by se sám vyčerpával obdarováváním, protože právě díky účasti na společenství i sám dostává. Dárce je pak sám obdarovaný, aby mohl být věrný svému povolání. Co znamená věrnost svému povolání? Je to vytrvalá ochota ke královské službě, která se pak projevuje v budování církve a společnosti.

⁴⁹ Srov. *Redemptor hominis*, čl. 21, s. 60-61.

⁵⁰ Srov. *tamtéž*, čl. 21, s. 61-62.

Konkrétně se to pak projevuje například v manželství, kde je potřebné, aby si manželé zůstali vzájemně věrní, tak jak to vyžaduje nerozlučnost svátosti manželství. I když je to často velmi obtížné, Jan Pavel II. povzbuzuje k vytrvalosti ve věrnosti, aby o ni bojovali všemi možnými prostředky, protože se stává viditelným důkazem lásky. V tomto svědectví lásky je pak možné budovat rodinu a vychovávat následující generace, které budou ochotné k věrnosti vlastnímu povolání, ke královské službě. V ní mohou podle vzoru Krista ve spolupráci s milostí, můžou dospět ke zralému lidství. To se projevuje užíváním svobody, která neznamena dělat, co právě chci, ale rozlišovat mezi zlem a dobrem. Uvnitř dobra pak mezi tím co je dobré a tím co lepší. To vyžaduje nemalou dávku sebezapření.

Ke stejné věrnosti vlastnímu povolání povzbuzuje papež i kněze vzhledem k nezrušitelnému znamení v jejich duši, jehož se jim dostává svěcením. Jak manželé, tak i zasvěcené osoby mají použít všechny svoje síly, aby s pomocí milosti vytrvali ve věrnosti a mohli být vděční za získaný dar. Pro ty kterých se to dotýká, to sebou nese i vědomé a svobodné rozhodnutí pro celibát⁵¹

Abychom mohli pochopit službu, je potřeba mít i správné vnímání pojmu svobody. Papež vysvětluje neslučitelnost toho, čím svoboda je a s čím je často zaměňována. Mnoho lidí si myslí, že svoboda je svévolí. Došlo k záměně prostředku a cíle. Je dosazována jako cíl člověka a společnosti, ale projev svobody je láska. Učení Krista o svobodě je sebedarování ve službě druhým. K takové svobodě nás Kristus osvobodil a neustále osvobozuje. Celá pravda lidské svobody se ukazuje v tajemství vykoupení. Církev dělá službu celému lidstvu tím, že křesťané skrze věrnost vlastnímu povolání zjevují pravdu o svobodě.⁵²

3.2 Smysl lidské námahy v jednotě s Bohem (*Laborem exercens*)

V sociální encyklice *Laborem exercens* napsané v roce 1981 se Jan Pavel II. zabývá lidskou prací. Napsal ji k devadesátému výročí sociální encykliky *Rerum novarum* papeže Lva XIII. K tématu práce člověka a její spojitosti se službou, a tedy královským posláním, se Jan Pavel II. vyjadřuje až v poslední kapitole své encykliky. Práci propojuje ve vztahu k úkolu, který dal Bůh člověku při stvoření. Tím je podmanění si světa a kralování, vláda nad ním k oslavě Boha a spolupodílení se na díle Stvořitele.

Vztah mezi Stvořitelem, prací a člověkem vysvětluje papež ve světle Druhého vatikánského koncilu. Ten říká, že Bůh stvořil člověka ke svému obrazu a dal mu příkaz podmanit si zemi a spravovat ji. Když člověk uzná svého Stvořitele, má ho velebit tím, že se na něho celý zaměří i se vším co spravuje. To vysvětluje postoj křesťanů, že se svou prací a výtvoří nekonkurují Bohu a jeho stvoření, ale jsou s ním v jednotě, a proto jsou všechna vítězství lidstva zároveň oslavou Boha a jeho velikosti. Proto se křesťanství nestaví proti budování světa. Je však potřebné uvědomit si, že s rostoucí mocí člověka roste i jeho odpovědnost. To jej zavazuje ještě přísněji k jeho budování a zároveň k starostlivosti o bližního.⁵³ Vztah k materiálním věcem a bližnímu je vysvětlován i na

⁵¹ Srov. *Redemptor hominis*, čl. 21, s. 62-63.

⁵² Srov. *tamtéž*, čl. 21, s. 64.

⁵³ Srov. *Gaudium et spes*, čl. 34, s. 208-209.

jiném místě. Dokumenty Druhého vatikánského koncilu vysvětlují, že ten, kdo slouží druhým svou činností, nakonec sám získává. V práci nejenom obohacuje své okolí, ale sám sebe zdokonaluje. Učí se nové věci, rozvíjí se, vychází sám ze sebe a tím dozrává a roste. Ze správného úhlu pohledu je takové bohatství důležitější než to vnější, protože je-li člověk v jednotě s Bohem, pak zraje v povolání k plnosti svého lidství.⁵⁴

Dále papež vysvětluje pomocí Starého zákona význam Boží činnosti a účast člověka na ní. V knize Geneze je popis stvoření jako práce, kterou Bůh udělal v šesti dnech a sedmého dne odpočíval. Popis práce, kterou dělá Bůh, ukazuje v plnosti tvůrčí činnost v práci a odpočinku. Člověku byl svěřený úkol spolupracovat s Bohem na jeho díle svou práci i odpočinkem a účastnit se tak díla stvoření. V knize Kazatel je pak ukázaná zkušenost s marností práce, která není zaměřená k Bohu, protože bez konečného cíle ztrácí i práce na díle svoje opodstatnění. Je to zkušenost prvotního hříchu, která oddělila člověka od jeho Stvořitele, který je iniciátorem i završením veškerého lidského snažení.

Naproti tomu v Novém zákoně se nám ukazuje pravý smysl účasti na díle Boha v životě Ježíše Krista. Je to proto, že on nejenom hlásal dobrou správu, kterou dostal, ale také ji naplňoval svými činy. Jedním z aspektů byla fyzická práce, když se vyučil u Josefa za tesaře. Papež v encyklice odkazuje na mnoho míst v evangeliích, kde se Kristus zmiňuje o různých druzích práce mužů i žen. Kristovo učení, podložené příkladem jeho života v Nazaretě prohlubuje apoštol Pavel, který zdůrazňuje důležitost práce. Pobízí k ní a napomíná ty, kdo pracovat nechtějí.

Další důležitou stránkou lidské práce, jak fyzické, tak duševní, je účast na Kristově kříži a zmrtvýchvstání. Tím papež směřuje k cíli působení Ježíše Krista na zemi a ukazuje jeho dílo v celku. Od Otce dostal poslání, které uskutečnil až do konce. Ve velikonočním tajemství je přítomný kříž a poslušnost jít až na smrt, která je v protikladu s neposlušností prvotního hříchu a jeho důsledky na pozemské dějiny člověka. Kristus se smrtí na kříži a pak zmrtvýchvstáním vrací v moci Ducha svatého k učedníkům. Papež připomíná, že každý křesťan se ve své práci a námaze účastní na kříži Krista a ve stejné míře následně přijímá i vykoupení z toho plynoucí. Námaha a dobro se v pohledu na Kristův život ukazují jako propojené, kde jedno bez druhého nemůže být. Bez smrti není vzkříšení.⁵⁵

V závěru encykliky je papežovo povzbuzení k očekávání Božího království. I když se dosáhne v plnosti až ve zmrtvýchvstání, je dobré přispívat k jeho zjevení na zemi v královské službě. Propojení práce s modlitbou tak pomáhá k lepšímu uspořádání společnosti, ale i k vzrůstu Božího království.⁵⁶

⁵⁴ Srov. *Gaudium et spes*, čl. 35, s. 209

⁵⁵ Srov. Jan Pavel II., *Laborem exercens*, čl. 26-27, s. 62-67.

⁵⁶ Srov. tamtéž, čl. 27, s. 66.

3.3 Královna v postoji služebnice (*Redemptoris Mater*)

Královský úřad v encyklice Jana Pavla II. o Matce Vykupitele, Marii, můžeme rozlišit na několika místech. Poprvé ho možno vidět v papežovém popisu Mariina postoje během momentu zvěstování. Dostala příslibení, že se stane matkou Spasitele. Anděl jí zvěstuje, že mu Bůh dá trůn jeho předka Davida, bude kralovat navěky a jeho království nebude mít konce. Papež upozorňuje, že i když se v tom momentu cítila jako Matka Mesiáše-Krále, odpověděla v poslušnosti víry a postavení služebnice Páně. Přijala aby se jí stalo podle jeho slova. V tomto postoji je návod k přijetí královského úřadu, jak ho poté reprezentuje Kristus svým životem. Maria přijala titul Matky Krále v postoji služebnice.

Maria se v momentu přijetí služby, kterou jí anděl zvěstuje, stává Mesiášovou Matkou. Postupné odhalování toho, co všechno tato služba obnáší se ukazuje v další situaci zvěstování. Bylo to zvěstování Simeona v jeruzalémském chrámě. Dosvědčuje a doplňuje to, co už Maria slyšela. Když Simeon uviděl malého Ježíše, řekl o něm, že je to spása, kterou Bůh připravil pro všechny národy. Zároveň dodal, že se mu bude odporovat a sdělil Marii, že její duši pronikne meč. Na jedné straně to bylo povzbuzením k víře v Boží příslib, který Maria dostala, na druhé straně to bylo odhalení, že se službou bude spojené i utrpení. To se zanedlouho začalo projevovat, když s Ježíšem a Jozefem musela utéct do Egypta před Herodovým pronásledováním.⁵⁷

Po návratu do Nazareta se Maria účastní na Kristovém poslání v ústraní, tichou službou matky. Společně s Jozefem ho vychovávají ve víře v příslibení. Jak píše papež, víra znamená styk s Božím tajemstvím. Kristovo tajemství ještě nebylo plně zjeveno a tak se Maria každodenně setkávala s Božím tajemstvím jenom skrze víru ve věrnosti službě odehrávající se ve skrytosti v Nazaretě. Dokládá to i dokument druhého vatikánského koncilu *Lumen gentium*, který říká, že se Maria věrně ubírala cestou víry a doprovázela syna až ke kříži.⁵⁸

V utrpení pod křížem, na kterém viděla umírat svého syna, se s ním sjednotila a nepřestala věřit. Z lidského hlediska všechno odporovalo zaslíbení, které dostala od Boha. Král všech národů byl ukřižovaný jako zločinec. Tak jak se účastnila na Kristově tajemství vírou, tak se účastnila vírou i na jeho vykupitelské smrti. Splnilo se Simeonovo proroctví o odporování Kristu a proniknutí duše Marie mečem.

Po smrti svého syna zůstávala s apoštoly. Byla s nimi i při modlitbě ve večeřadle, když byl na ně seslaný Duch svatý. To byl moment zrození církve. Po zmrtvýchvstání Krista a seslání Ducha se začalo naplňovat Boží příslibení, které Maria dostala o příchodu Mesiášova království. Začalo se tak dít ohlašování prvotní církve. Jak poznamenává papež, Maria je přítomná v působení církve, která uvádí království jejího Syna do světa. Od zrození církve mají křesťané poslání být znamením království, které není z tohoto světa a shromažďovat všechny dobra s Králem všech národů. Tento královský úkol, na kterém se apoštolové podíleli po přijetí Ducha, má každý křesťan i dnes.⁵⁹

⁵⁷ Srov. *Redemptoris Mater*, čl. 15-17, s. 22-26.

⁵⁸ Srov. *Lumen gentium*, čl. 58, s. 92.

⁵⁹ Srov. *Redemptoris Mater*, čl. 27-28, s. 39-42.

Maria byla spojena zvláštním poutem s posláním svého Syna v sebeponížení. Jak při jeho sestupe, když se stal člověkem, tak při ponížení na kříži. Stejným způsobem je s ním spojena i v jeho povýšení a vystoupení, když byla vzata do nebe a vyvýšená jako královna všeho tvorstva.⁶⁰ Papež dále píše, že Maria, která se už od počátku nazvala služebnicí Páně, dosáhla královské svobody. Jejím projevem byla věrná služba Kristu spočívající ve službě pro druhé v jejich přivádění ke Králi. Sloužit králi znamená kralovat. V celém Mariině životě je vidět toto kralování ve službě, projev učednice Krista. Její posláním však na zemi neskončilo povýšením do nebe, ale pokračuje v prostřednictví, tak jako v Káně, mezi lidmi a Synem až do momentu, kdy se konečně naplní Boží království.⁶¹ I nyní je Mariino mateřské prostřednictví podřízeno Kristu, až do momentu, kdy v něm bude všechno sjednoceno.⁶²

3.4 Zpřítomnění Božího království (*Sollicitudo rei socialis*)

Jan Pavel II. v encyklice *Sollicitudo rei socialis* pojednává o sociálních otázkách a péči církve o ně. Co se týká tématu královské služby v encyklice, papež popisuje činnost, která směřuje k zpřítomnění Božího království na zemi, ale explicitně se nezmiňuje o královskému úřadu. Boží království přece úzce souvisí s královskou službou.

V činnost kterou církev vykonává, je patrný upřený pohled na očekávaný příchod Božího království na konci věků. Nachází se však v napětí mezi současností a očekáváním budoucnosti. Papež píše o vědomí církve, že nic, co se uskutečňuje v čase, není zcela totožné s Božím královstvím. Je to jeho předobraz, „ochutnávka“, ale ještě není absolutně přítomné ve své plnosti. Očekávání však nedává důvod k nečinnosti nebo zahálení. Všechno snažení, které lidé vyvíjejí, aby byl život na zemi lidštější, je ve spolupráci s Bohem, zpřítomňováním jeho království v čase.

Papež popisuje dobu, ve které psal encykliku, jako období, na které se pohlíží převážně negativně s mnoha špatnými zkušenostmi. Jak kvůli nadbytku, tak nedostatku. Nepíše to však v pesimistickém naladění, protože ukazuje na naději a důvěru církve. Tu vkládá v člověka a v základní dobro, které je v něm přítomno, jež pochází z toho, že je stvořený k obrazu Stvořitele, spojený se Spasitelem a volán působením Ducha svatého. Tuto víru podporuje optimistickým pohledem církevních otců, kteří vidí smysl lidské práce a dějin ve spojení s dílem Ježíše Krista. Lidské činy totiž dostávají trvalou hodnotu díky spojení s Kristem.

Už v nejstarší církevní praxi je přítomný tento pohled na lidské konání. Služebníci Božího království mají za úkol mírnit utrpení a bídu svých bližních nejen ze svého nadbytku. Papež tak poukazuje na hierarchii hodnot. Na to, že je přednější být než mít. Vybízí všechny pokřtěné k tomu, aby tuto hodnotu předávali svou službou dál a umožnili tak i ostatním zakusit to, co sami dostali.⁶³

Kde křesťané získávají zkušenost s Božím královstvím, kterou pak předávají dál? Boží království se zpřítomňuje především ve slavení svátosti eucharistie. Jan Pavel II to

⁶⁰ Srov. *Lumen gentium*, čl. 59, s. 92.

⁶¹ Srov. tamtéž, čl. 62, s. 93.

⁶² Srov. *Redemptoris Mater*, čl. 41, s. 56-58.

⁶³ Srov. Jan Pavel II., *Sollicitudo rei socialis*, čl. 31.

popisuje slovy: „Při tomto slavení se plody země a lidské práce – chléb a víno – tajemně, ale skutečně a substanciálně – proměňují působením Ducha svatého a slovy kněze v tělo a krev Ježíše Krista, Syna Božího a Syna Mariina, skrze kterého se Otcovo království stalo přítomným mezi námi.“⁶⁴

3.5 Kralovat s Králem (*Redemptoris missio*)

Encyklika *Redemptoris missio* pojednává o Božím království v druhé kapitole. Dočteme se v ní o jeho zjevení v osobě Ježíše Krista ve spojitosti s misí, kterou měl, a kterou předal církvi. Křesťan se ve svém královském poslání účastní Kristova úřadu, a tak příklad, který dává Kristus, je určený k následování a napodobování. Je „návodem“ ke královské službě.

Na začátku kapitoly o Božím království Jan Pavel II. vysvětluje naplnění Božího plánu spásy ve zjevení Božího království, které je identické s Mesiášem. Kristus ve svém životě zjevuje milosrdného Otce, který připravoval příchod svého království už ve Starém zákoně. Izraelský národ zakoušel přítomnost Boha ve svých dějinách a zároveň si uvědomoval univerzalismus své zkušenosti. V Kristu se Boží království uskutečnilo a skrze Ducha svatého se projevuje v církvi. Ta má úkol hlásat ho všem lidem a modlitbou a úsilím se snaží, aby se uskutečnilo dokonalým a konečným způsobem.⁶⁵

Papež se snaží vysvětlit, jak Kristus zjevil Boží království. Prvním důležitým aspektem je jeho věrnost Božímu plánu. Když dostává pomazání Duchem při křtu v Jordánu, začíná oznamovat své mesiášské poslání a příchod království. Jak se projevuje jeho věrnost povolání krále? Tím, že království hlásá a buduje. Papež zdůraznil zvláštnost tohoto poslání a to, že Kristus sám je dobrou zprávou, kterou oznamuje. Když na sebe Ježíš vztáhl slova proroka Izaiáše, že on sám je tím Pomazaným a poslaným Duchem Páně. Zcela se identifikuje se svým poselstvím. To znamená, že není rozdíl mezi tím, kým je a tím, co ohlašuje a dělá.

Druhým důležitým aspektem je univerzalismus jeho správy a poslání. Během Kristova života na zemi, bylo jeho působení ohraničené na území Izraele. Ale i přes to byl v jeho slovech a činech přítomný univerzalismus. Byl židem a patřil k židovskému národu, ale svým jednáním, když se setkával s pohany, dával najevo, že umožňuje přístup k Božímu království i jim. Působil na Izraelském území, ale přicházeli k němu lidé z daleka a prosili o zázraky. On je udělal, měli-li prosící víru. Tak se odhaluje, že přístup ke království není ohraničen příslušností k národu, ale je možné ho zakusit vírou. Bůh ho dává zadarmo ve svém milosrdenství a lásce. V závislosti na tom, nakolik se dokáže člověk otevřít ve víře Bohu, tedy důvěřovat jeho lásce, natolik je možný růst Božího království. Papež podotýká, že je potřeba provázet důvěru v Boha i úsilím o plnění jeho vůle, a vnitřním dialogem s ním čili modlitbou.⁶⁶

Otevřenost pro upřímný dialog s Kristem měli především ubozí lidé, kterými se opovrhovalo. Kristus si vybral právě je, aby ukázal ve službě ubohým, že Boží království

⁶⁴ *Sollicitudo rei socialis*, čl. 48.

⁶⁵ Srov. *Redemptoris missio*, čl. 12, s. 20.

⁶⁶ Srov. tamtéž, čl. 13, s. 20-21.

je otevřeno opravdu pro všechny. Dal jim zakusit Boží království, a to dvojnásobem. Osvobozením a spásou. To mimo jiné znamená uzdravení a odpuštění dotýkající se tělesné i duchovní stránky člověka. Skrze tělesné uzdravení ukazuje na hlubší uzdravení duševní, které dává možnost dosáhnout spásu. Osvobozuje tak od různých forem zla a zjevuje hříšníkovi Boží milosrdenství, které je znamením příchodu Božího království.

Papež píše, že základem království je požadavek na změnu smýšlení, obrácení. To se dotýká vztahů a jejich prožívání. V postupném učení se milovat druhého, vzájemně si odpouštět a sloužit. Proto Kristus klade do centra všech požadavků prikázání lásky. Svým příkladem ukázal obsah tohoto prikázání. Jeho vyvrcholení je v obětování svého života za celé lidstvo.⁶⁷

Pak ve zmrtvýchvstání Bůh ukazuje vítězství nad smrtí a nastolení svého království. V průběhu Kristova pozemského života ho ohlašuje a po zmrtvýchvstání a nanebevstoupení se účastní na Boží vládě nad světem. Po dokončení Kristova poselství je pro učedníky srozumitelný univerzální význam celého poslání. Pochopili, že Ježíš Kristus je Boží království, že je s královstvím identický. A proto pak učedníci hlásají radostnou zvěst o Kristu a Božím království. Pochopili, že spojením s Kristem se tajemně vytváří Boží království v každém člověku a ve světě.⁶⁸

Ohlašování apoštolů se dostáváme k církvi a k jejímu vztahu ke království a Kristu. Papež popisuje dva převládající pohledy na království v dnešním světě, které nejsou v úplném souladu s církevním obrazem království jak nám ji ho představil Kristus. První z nich staví do centra člověka a jeho potřeby. Jde více méně o boj za sociální, ekonomické, politické a kulturní hodnoty, kde se však ztrácí propojení s nadpozemskou rovinou. V takovém pohledu na království hrozí nebezpečí, že se člověk stane obětí ideologií, které jsou v daném čase moderní.

Druhý pohledem na království, který sebou přináší rizika, klade do centra království. Nezaměřuje se na sebe, ale spíše na službu království a vydávání o něm svědectví. O takovém pohledu se papež vyjadřuje, že redukuje církev a Krista na církev a Krista pro druhé. Zaměřuje se na některé hodnoty království jako například mír a spravedlnost a na dialog mezi kulturami a vyznáními. Jde o to, aby se společným dialogem postupovalo blíže k dosažení Božího království. Vytrácí se „nepochopitelná“ osoba Krista a upřednostňují se jenom některé společné aspekty křesťanství s jinými kulturami a vyznáními. Papež uvádí příklad, že se klade důraz na stvoření, které je různě přítomno i v jiných kulturách, ale opomíjí se tajemství vykoupení. V takovém pojetí roste i myšlenka nebezpečí, že se klade církev do centra se svou historickou zatížeností. Pak ale církev ztrácí svůj obsah a stává se v tomto pohledu jenom jakýmsi znamením.⁶⁹

Všechna tato nebezpečí, která sebou nesou zmíněné pohledy, různými způsoby odtrhují království od Krista nebo od církve. Nesoulad takového pohledu s učením církve, které vychází ze zjevení, dokládá papež citací z dokumentu *Lumen gentium*. Píše se v ní o tom, že Boží království se především projevuje v osobě Ježíše Krista, který začal

⁶⁷ Srov. *Redemptoris missio*, čl. 14-15, s. 22.

⁶⁸ Srov. tamtéž, čl. 16, s. 23.

⁶⁹ Srov. tamtéž, čl. 17, s. 24-25.

tvorit církev hlásáním radostné zvěsti a oznamováním příchodu onoho království.⁷⁰ Odtrhneme-li Krista od království, které zjevil, dostaneme se do situace, kdy už nemluvíme o Božím království, jak ho zjevil Kristus, anebo zdeformujeme osobu Ježíše Krista.

Stejný vztah, jaký je mezi královstvím a Kristem, je i mezi nimi a církví. Jak se papež zmiňuje, církev samotná není cílem, tak jako Kristus nebo jeho království, ale dostala dary a prostředky, aby je zpřítomňovala. Pomocí Ducha svatého je stále obnovována a vedena. Kristus je hlavou církve, a tak neustále svým Duchem působí, aby se dovršilo Otcovo dílo a přišlo v plnosti Boží království.⁷¹

Dále se papež zaobírá úvahou, jak církev slouží Božímu království. Jde tedy o královskou službu křesťanů na budování království. Děje se tak především hlásáním, které vybízí k obrácení. Aby každý mohl uslyšet o možnosti odpuštění a zažít nový život v Kristu. Papež uznává, že i mimo církev se každý člověk může řídit evangelijními hodnotami, a tak je možné najít prvopočátek Božího království ve světě. Je to možné natolik, nakolik se otevrou působení Ducha, který může působit v komkoliv. Zdůrazňuje však, že tento prvopočátek zůstává neúplný, jestliže není sjednocen s Kristem v církvi, která umožňuje přijmout i naplnění ve věčnosti, nejenom v pozemském světě.

Proto je velmi důležitým aspektem církve misie. Není to jenom ohlašování těm, kteří radostnou zprávu přijímají, ale taky svědectví života a zpřítomňování Krista v každodenních službách, aby tak církev byla znamením spásy. Tím pak vede celé lidstvo k Božímu království, které očekává a přivolává. Je to velmi zřejmé z modlitby k Otci, kterou Kristus naučil apoštoly a ve které celá církev volá, aby přišlo Boží království.⁷²

⁷⁰ Srov. *Lumen gentium*, čl. 5, s. 39.

⁷¹ Srov. *Redemptoris missio*, čl. 18-19, s. 25-26.

⁷² Srov. *tamtéž*, čl. 20, s. 26-27.

4 KNĚŽSKÁ SLUŽBA

Jan Pavel II. se v encyklikách, jimž se věnuji, kněžskou službou nijak zvlášť nezabýval. Kromě encykliky *Redemptoris missio* je v encyklikách velmi málo zastoupená. Z velké míry se pak jedná o papežské povzbuzení k věrnému naplňování služebného kněžství. Proto jsou v této kapitole propojené části, kde se v encyklikách nachází kněžská služba. A to z encyklik *Redemptor hominis*, *Laborem exercens*, *Sollicitudo rei socialis*, *Dominum et vivificantem* a *Redemptoris missio*.

4.1 Povzbuzení k oběti ve službě (*Redemptoris missio*)

V encyklice *Redemptoris missio* papež povzbuzuje především ty, kteří mají služebné kněžství k horlivosti v plnění úlohy, kterou jim Kristus svěřil. Toto poslání Vykupitele a jeho předání na apoštoly papež vysvětluje velekněžskou modlitbou. Kristus ve své modlitbě k Otci říká, že věčný život je poznat Otce, jediného pravého Boha a Syna, kterého on poslal. A na jiném místě, dává Kristus apoštolům příkaz, který sám dostal od Otce, aby šli do světa, tak jako byl i on poslaný do světa Otcem. Smyslem tohoto poslání je umožnit účast učedníkům na společenství mezi Otcem a Synem. Aby vydávali důvěryhodné svědectví díky jednotě s Bohem projevující se v jednotě mezi nimi.⁷³

Součástí poslání, které obdrželi učedníci, je hlásání svědectví o Ježíši Kristu díky Duchu Svatému. Evangelizování ve víře ve spásnou sílu Božího Slova, které se potvrzuje svědectvím v ochotě obětovat svůj život až k přijetí smrti. Tím se věřící účastní na kněžské oběti, jakou přinesl Kristus. Papež upozorňuje na veliké množství takových svědků víry i v dnešní době.⁷⁴

K stejnému příkladu služby papež na mnoha místech encykliky povzbuzuje především ty, kteří mají služebné kněžství, ale i ostatní, kteří svým křtem získávají všeobecné kněžství. Jde o projevování bliženecké lásky, vysílání misionářů do světa a pokorná spolupráce v jednotě mezi křesťany. Aby tak přispívali k omlazení starých církví, k posílení mladých a ke vzniku nových.⁷⁵

Papež se obrací i na laiky v jejich všeobecném kněžství. Činí tak zmínkou o trojí Kristově službě a jejich účast na misiích mocí křtu. Odvolává se na svůj apoštolský list, kde popsal, že díky pomazání olejem (chrisma) při křtu jsou křesťané knězi účastnými na kněžství Pomazaného (Christos).⁷⁶ Tím, všechna činnost spojená s Duchem svatým může být přinášena jako duchovní oběť.⁷⁷

⁷³ Srov. *Redemptoris missio*, čl. 23, s. 29-30.

⁷⁴ Srov. tamtéž, čl. 45, s. 51-52.

⁷⁵ Srov. tamtéž, čl. 60, 62, 72, 79, 83, 84, 85.

⁷⁶ Srov. *Christifideles laici*, čl. 14, s.22-25.

⁷⁷ Srov. *Redemptoris missio*, čl. 71, s. 77-79.

4.2 Kněžství v Kristu (více encyklik)

V této podkapitole, kvůli malému množství zmínek o kněžské službě, propojím encykliky *Redemptor hominis*, *Laborem exercens*, *Sollicitudo rei socialis* a *Dominum et vivificantem*.

V encyklice *Redemptor hominis* se nachází jenom několik zmínek o kněžské službě, jak ji připomenul Druhý vatikánský koncil. Jednou z nich je papežovo odvolání na několik článků z dokumentu *Lumen gentium*, který vysvětluje vědomí účasti církve na kněžské, prorocké a královské službě. Uvědomuje-li si křesťan své povolání v Kristu, zjistí, že tak jako Kristus i on má dávat svůj život pro druhé.⁷⁸ Na toto vědomí papež upozorňuje i v 21. článku encykliky (str. 61), kde ho obohacuje o obraz celé církve jako Kristova mystického těla.

Účast na trojím Kristovém poslání se nachází i v encyklice *Laborem exercens*, kde souvisí se spiritualitou práce z křesťanského hlediska. Vykonávaná práce má sloužit k přiblížení se Bohu a spolupráci na jeho díle spásy celého stvoření. Je to zároveň vůbec jediná zmínka v této encyklice o kněžské službě.⁷⁹

Když se vrátíme k encyklice *Redemptor hominis*, dočteme se na jiném místě o kněžství Krista a jeho přinesené oběti. Bylo to v momentu, kdy sám sebe obětoval a plně odevzdal Otci na kříži. Papež o tom píše v kontextu propojení svátosti smíření a eucharistie. Popisuje dynamiku mezi hříchem a vykoupením, mezi odpuštěním a díkuvzdáním. Vysvětluje tím každodenní úsilí křesťanů o obrácení, které se tváří v tvář lidské slabosti postupně formuje a tvoří vztah důvěry k Bohu. Bez něj by křesťané ztratili výkupnou moc eucharistie projevující se v jejich životě a postupně by se vytratila i ochota přinášet duchovní oběti.⁸⁰

Přítomnost výkupné moci ve svátosti eucharistie je popsána v encyklice *Sollicitudo rei socialis*. Díky působení Ducha svatého a slovům kněze je reálně přítomná v eucharistii. Nastává zpřítomnění těla a krve Krista, a tak se znovu zpřítomňuje oběť jediného Kněze Ježíše Krista, který obětuje sebe. Přijímáním této oběti se křesťané přibližují Kristu samému, aby účastí na Vykupitelovy, byli schopni stejné kněžské oběti.⁸¹

Působení Ducha při Kristově oběti popisuje papež v encyklice *Dominum et vivificantem*. V momentu oběti Krista na kříži sestoupil Duch jako láska a dar Otce a oběť strávil ohněm lásky. Otec přijal oběť Syna v Duchu. Papež poukazuje na tuto pravdu zachycenou v třetí eucharistické modlitbě. Kněz v ní prosí, aby z nás Duch udělal oběť úplnou a ustavičnou. Nebo ve slovech kněze před přijímáním eucharistie. Oslovuje Krista, který naplnil Otcovou vůli a v Duchu svatém dal život celému světu.⁸²

Co se týče moci kněze v jeho službě, vysvětluje ji papež apoštolskou posloupností. Když o letnicích apoštolové přijali Ducha svatého, předávali moc, kterou jim svěřil

⁷⁸ Srov. *Redemptor hominis*, čl. 18, s. 50-51.

⁷⁹ Srov. *Laborem exercens*, čl. 24, s. 59.

⁸⁰ Srov. *Redemptor hominis*, čl. 20, s. 58.

⁸¹ Srov. *Sollicitudo rei socialis*, čl. 48, s. 35.

⁸² Srov. *Dominum et vivificantem*, čl. 41, s. 49-50.

Kristus,⁸³ vkládáním rukou na své spolupracovníky. Ti ji dále předávali a předávají i dnes v biskupském svěcení. Kněží se pak, díky svěcení od biskupa, stávají účastní na jeho daru. Jejich službou v udělování svátosti biřmování, jsou stejnou milostí posilování všichni pokřtění. Tak jsou všichni spojení s Kristem v Duchu, kterého dal o letnicích své církvi.⁸⁴

Papež se při svém výkladu opět opírá o Druhý vatikánský koncil, který sděluje, že „Duch přebývá v církvi a sjednocuje ji ve společenství a ve službě, vybavuje ji a řídí různými hierarchickými a charizmatickými dary a zdobí svými plody. Omlazuje církev silou evangelia, bez ustání ji obnovuje a přivádí k dokonalému sjednocení s jejím snoubencem.“⁸⁵

⁸³ Srov. tamtéž, čl. 41, s. 50.

⁸⁴ Srov. tamtéž, čl. 25, s. 28-30.

⁸⁵ Srov. *Lumen gentium*, čl. 4, s. 38.

ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo najít v encyklikách Jana Pavla II., které napsal v letech 1979 až 1990, christologické tituly Krále, Proroka a Kněze, které jsou zároveň úřady i službami. Hledal jsem jejich význam pro život křesťanů v dnešním světě. Papež se na mnoha místech opírá o dokumenty Druhého vatikánského koncilu, které jsem také zakomponoval do práce, aby byla daná problematika v dnešní době lépe pochopitelná. Z encyklik vyplývá, že koncil umožnil nový pohled na trojí Kristovu službu, kde se zaměřil i na účast laiků s důrazem na jednotu celého Božského lidu. Zjištění týkající se praktického dopadu pro křesťanský život jsou následující:

Při zkoumání prorocké služby jsem došel zjištění, že prorokovat znamená žít v pravdě, přestože to často vede k nevoli druhých. Přináší to však hluboký pokoj. Papež k tomu vybízel, aby lidé mohli žít autentický život. Zjistil jsem, že právě mluvit v pravdě buduje společenství církve. Především je to pak prostředek k budování zdravé rodiny, která je základem pro všechna povolání. Obzvláště v době dospívání mladí lidé prahnou po autentičnosti. Nalezl jsem odpověď na krizi dnešní doby, kdy mnozí před pravdou utíkají, relativizují ji nebo ji pokřivují. Existuje ale buď pravda, nebo lež. Církev má náročný úkol střežit a zjevovat pravdu.

Co se týče královské služby, z encyklik vyplývá, že kralovat neznamena panovat nad druhým, ale sloužit mu. Takovéto pojetí kralování je v dnešní době, která je zaměřená na výkon a moc, nepředstavitelné a v určitém ohledu radikální. Kralování nad sebou samým, přestože působí člověku jisté utrpení, nakonec působí dobro jeho bližním. Buduje se tak Boží království. Království není nějaká imaginární věc. Viditelným důkazem jsou soudržné rodiny, které i přes těžkosti žijí v jednotě. Stejný princip se dotýká i farnosti, diecéze a nakonec celé církve. Díky královské službě každého jednotlivce je možné vybudovat společenství.

Zkoumání kněžské služby mi odhalilo novou stránku každodenního prožívání víry, kde každé prožívané utrpení křesťana může být spoluúčastí na Kristově eucharistické oběti. Učení Druhého vatikánského koncilu se snaží očistit církev od klerikalismu, přičemž neubírá na důstojnosti ani kněžství služebnému, ani všeobecnému. Staví je do postoje učedníků o Letnicích, kdy společně začali ohlašovat radostnou zvěst, ochotní dát celý svůj život.

Tato práce odkrývá obrovské bohatství obsažené v dokumentech Druhého vatikánského koncilu s ohledem na královskou, prorockou a kněžskou službu. Encykliky Jana Pavla II. ukazují aplikovatelnost koncilu v praktickém životě. Rozsah této práce zdaleka neumožňuje téma nevyčerpat, pouze odhaluje další možnosti bádání. Během psaní práce se mi častokrát teorie potvrdila v praxi na mém vlastním životě. Tak jsem si mohl uvědomit, že psaní práce především obohatilo mě a doufám, že může i druhé.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Církevní dokumenty

- JAN PAVEL II. *Apoštolé slovanů = Slavorum apostoli*. Řím: Křesťanská akademie Řím, 1985. Skála.
- JAN PAVEL II. *Encyklika Sollicitudo Rei Socialis: starostlivost církve o sociální otázku*. Praha: [s.n.], 1987.
- JAN PAVEL II. *Laborem exercens: Encyklika Jana Pavla II. o lidské práci ze 14. září 1981*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-007-9.
- JAN PAVEL II. *O blahoslavené Panně Marii v životě putující církve: encyklika Jana Pavla II. z 25. března 1987 = Redemptoris Mater*. Přeložil Terezie BRICHTOVÁ. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-116-4.
- JAN PAVEL II. *O Božím milosrdenství: encyklika Jana Pavla II. z 30. listopadu 1980 = Dives in misericordia*. Přeložil Terezie BRICHTOVÁ, přeložil Markéta KORONTHÁLYOVÁ. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-186-5.
- JAN PAVEL II. *O Duchu svatém v životě církve a světa: encyklika Jana Pavla II. z 18. května 1986 = Dominum et vivificantem*. Přeložil Terezie BRICHTOVÁ, přeložil Josef ŠIMANDL. Praha: Zvon, 1997. ISBN 80-7113-204-7.
- JAN PAVEL II. *O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě: posynodní apoštolský list Jana Pavla II. z 30. prosince 1988 = Christifideles laici*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-024-9.
- JAN PAVEL II. *O stálé platnosti misijního poslání: encyklika Jana Pavla II. ze 7. prosince 1990 = Redemptoris missio*. Přeložil Dolores SMÍŠKOVÁ. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-101-6.
- JAN PAVEL II. *Redemptor hominis: encyklika Jana Pavla II. Vykupitel světa z 4. března 1979 = Redemptor hominis*. Přeložil Marie KYRALOVÁ. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-178-4.
- KOLÁČEK, Josef. *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-132-6.
- MÁDR, Oto. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

Ostatní literatura

- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vyd. Praha: Krystal OP, 2010. Teologie. ISBN 978-80-87183-21-2.
- ŘEHÁKOVÁ, Veronika. Matthias Joseph Scheeben a Kristův učitelský úřad v jeho hlavních spisech. Online. 2021, roč. 2021, č. 3. Olomouc: Univerzita Palackého, 2021. Dostupné z: <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2021/03/08.pdf>. [cit. 2024-03-26].
- ŘEHÁKOVÁ, Veronika. Kristův královský úřad a celkové shrnutí tří Kristových úřadů v hlavních spisech M. J. Scheebena. Online. 2022, roč. 2022, č. 3. Olomouc: Univerzita Palackého, 2022. Dostupné z: <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2021/03/08.pdf>. [cit. 2024-03-26].

Bibliografická citace práce

ŠUSTEK, Juraj. *Christologické tituly Kněze, Proroka a Krále v encyklikách Jana Pavla II. v letech 1979 až 1990*. České Budějovice 2024. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce Veronika Řeháková.

Klíčová slova: Král, Prorok, Kněz, christologické tituly, účast na Kristově službě, dokumenty Druhého vatikánského koncilu, křestní povolání, encykliky Jana Pavla II.

Abstrakt

Cílem práce bylo analyzovat a interpretovat encykliky Jana Pavla II. napsané v letech 1979 až 1990 a christologické tituly Krále, Proroka a Kněze v nich obsažené. Tyto tři tituly jsou zároveň popisovány jako úřady i služby. Práce propojuje učení Druhého vatikánského koncilu a pohled Jana Pavla II. na tuto problematiku a křesťanskou praxi. Obsahuje uvedení do problematiky daných christologických titulů. Poskytuje obeznámení s učením katolické církve, které se k titulům váže. Dále popisuje, ve kterých encyklikách se nacházejí zmínky o Králi, Proroku a Knězi. Následně jsou tyto encykliky jednotlivě zkoumány, aby poskytly co nejlepší pochopení těchto titulů a jejich praktický dopad na život.

Název práce anglicky

CHRISTOLOGICAL TITLES KING, PROPHET AND PRIEST IN THE ENCYCLICALS
BY JOHN PAUL II., 1979–1990

Key words: King, Prophet, Priest, Christological titles, participation in Christ's service, documents of the Second Vatican Council, baptismal calling, encyclicals of John Paul II.

Abstract

The thesis deals with the encyclicals of John Paul II. written between years 1979 and 1990 and with the Christological titles the King, the Prophet and the Priest contained in them. These three titles are described as offices and services. The thesis connects the teaching of the Second Vatican Council and the view of John Paul II. on this issue and Christian practice. It contains an introduction to the issue of the given Christological titles. It provides an introduction to the teaching of the Catholic Church, which is linked to the titles. It also describes in which encyclicals there are mentions of the King, the Prophet and the Priest. Subsequently, these encyclicals are examined individually to provide the best possible understanding of the three titles and their practical impact on life.